تەييارلىغۇچى: بىرھون
تۆۋەندىكى ئادرېستىن تېخىمۇ كۆپ
كىتابلارنى چۈشۈرەلەيسىز:

http://birhon.sinaapp.com

http://birhon.blogspot.com

باشلانغۇچ مەكتەپلەرنىڭ بىرىنچى يىللىقلىرى ئۈچۈن
ئېلىپبە
تۈزگۈچى: ئابدۇسالام توختى
تەھرىرى: ئايۇپ قەييۇم
خەتتاتى: ئابلىقجان ئابىت
شىنجاڭ مائارىپ نەشرىياتى

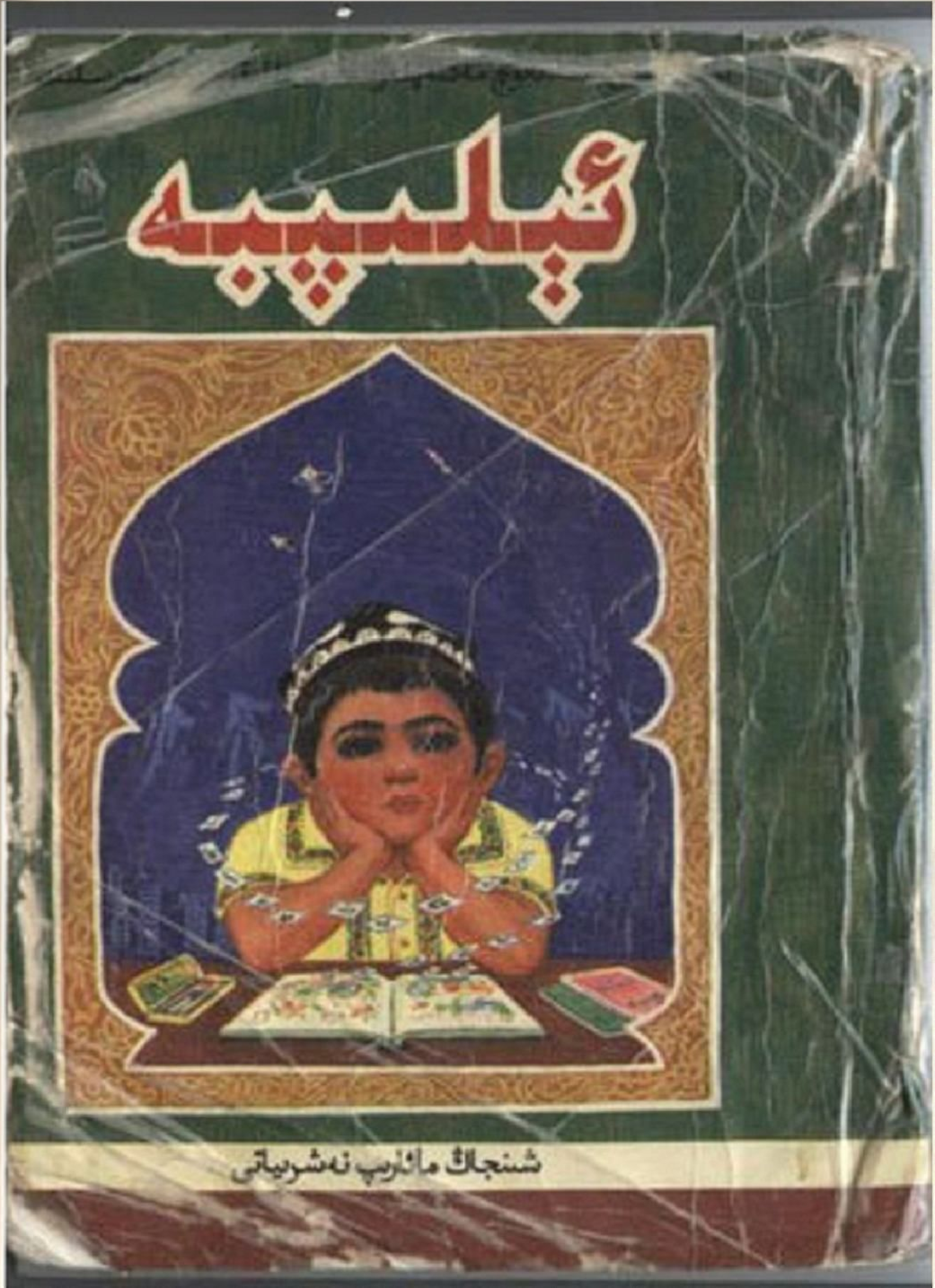
ئېلىپبە
شىنجاڭ مائارىپ نەشرىياتى

ئوقۇشقا كىرىش تەربىيىسى

دۆلەت بايرىقى

مۇندەرىجە

1. ئوقۇشقا كىرىش تەربىيىسى

2. قول كۆندۈرۈش مەشىقى 20

3. سوزۇق تاۋۇش ھەرپلىرى 23

4. ئۈزۈك تاۋۇش ھەرپلىرى 34

5. ئېلىپبە ناخشىسى 68

. ئۇيغۇر ئېلىپبەسىنىڭ تەرتىپى 68

7. ھەرپ، بوغۇم ۋە سۆز 70

8. تېكىستلەر 73

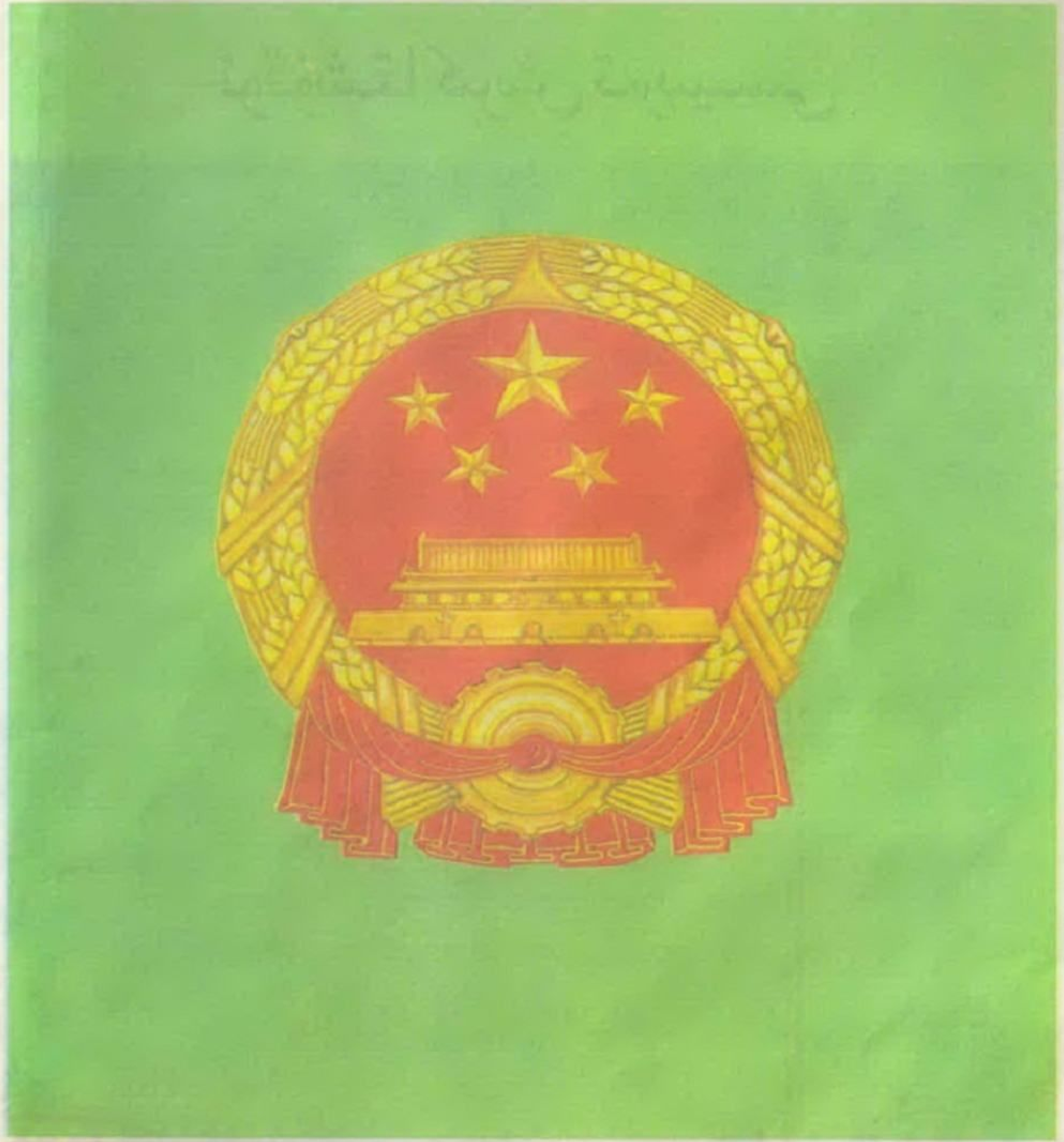

دۆلەت بەلگىسى

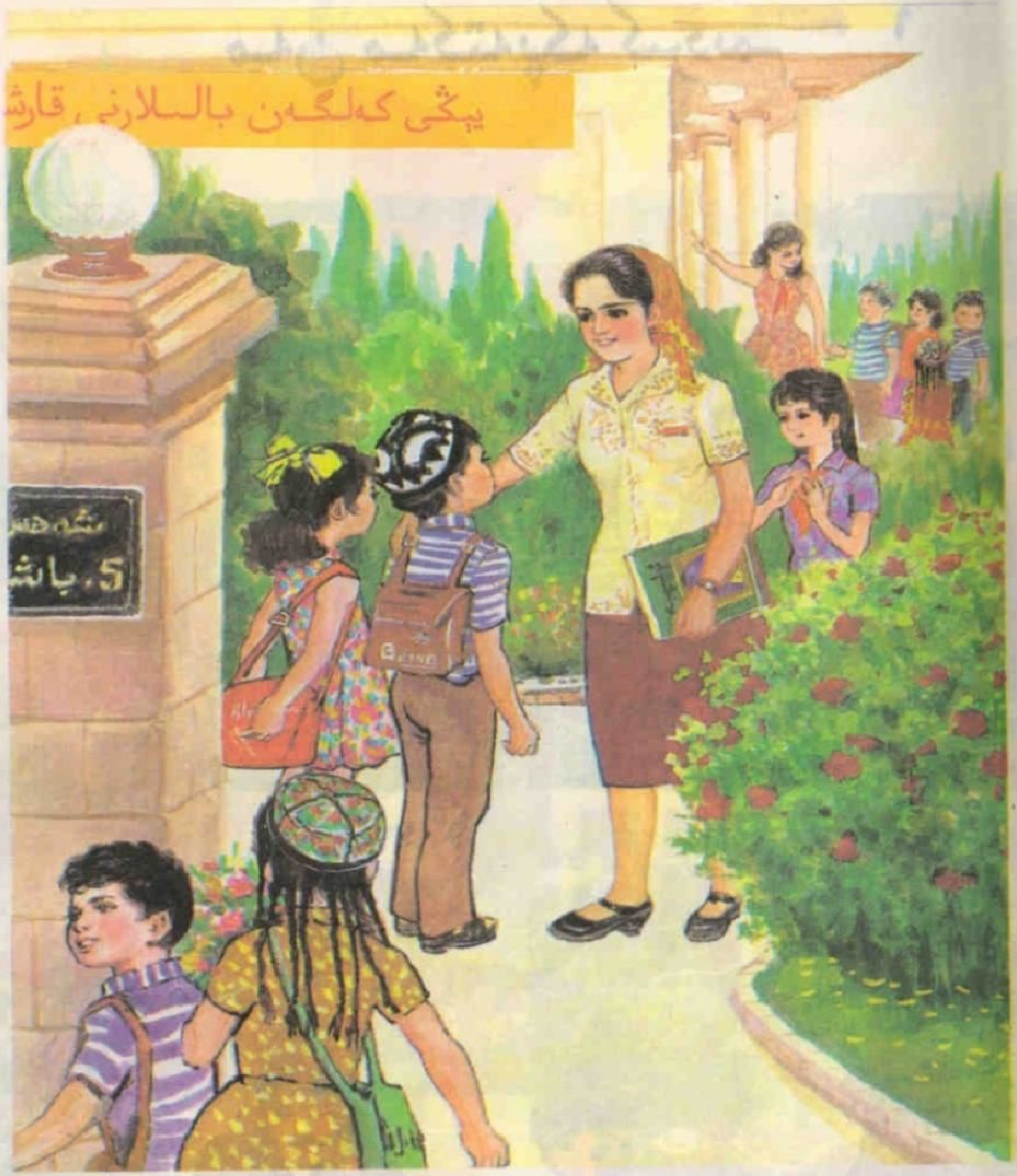

خۇش كېلىپسىزلەر، بالىلار!

مەن مەكتەپكە كىردىم

ئوقۇش باشلاش مۇراسىمى

ئوقۇش قوراللىرى

بالىلار، ئوقۇش قوراللىرىڭلارنى ئاسراڭلار،
پاكىز، رەتلىك تۇتۇڭلار!

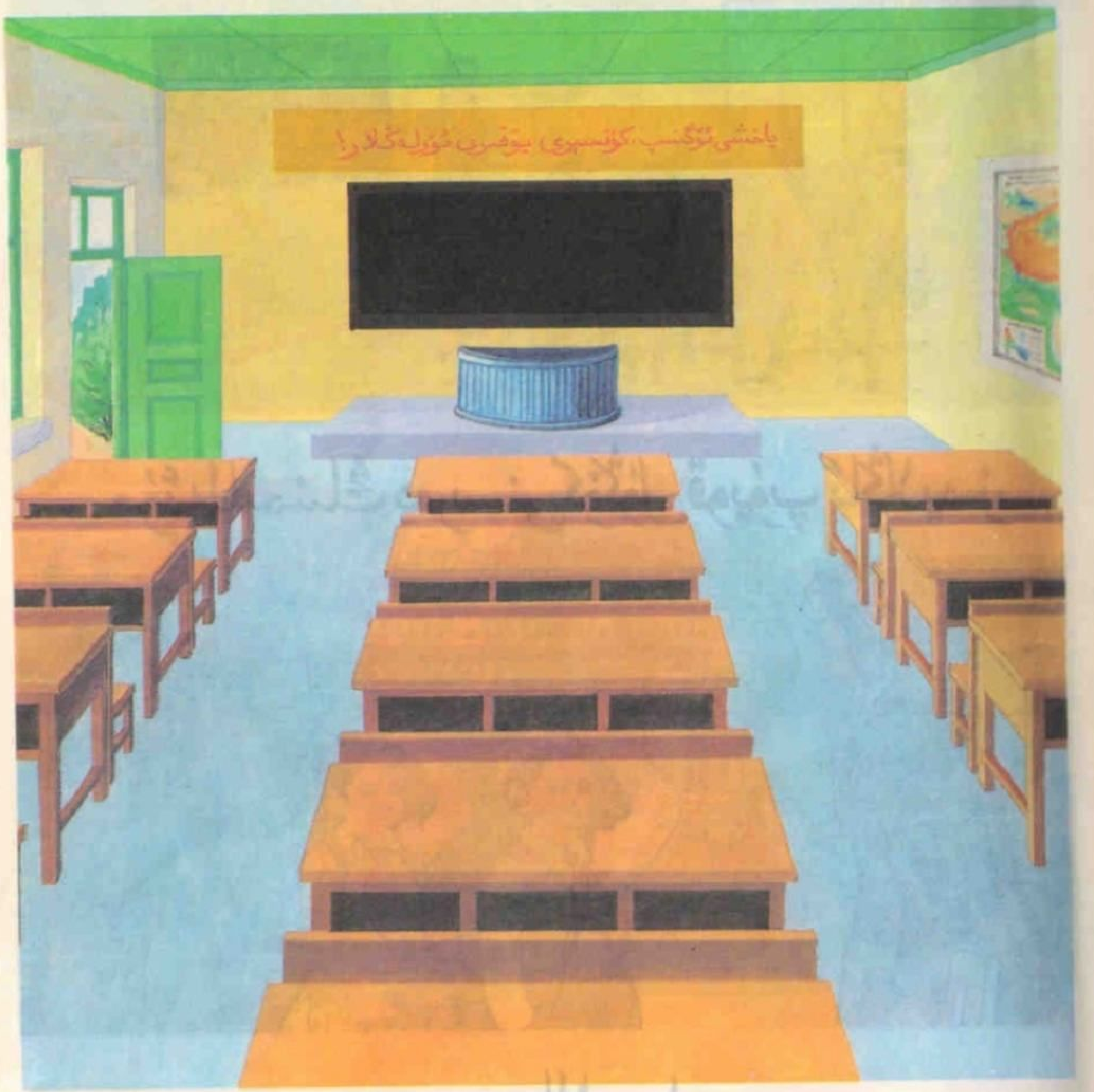

بىزنىڭ سىنىپ پاكىز، ئازادە ۋە يورۇق.

مۇئەللىمنىڭ دەرسىنى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلايمىز.

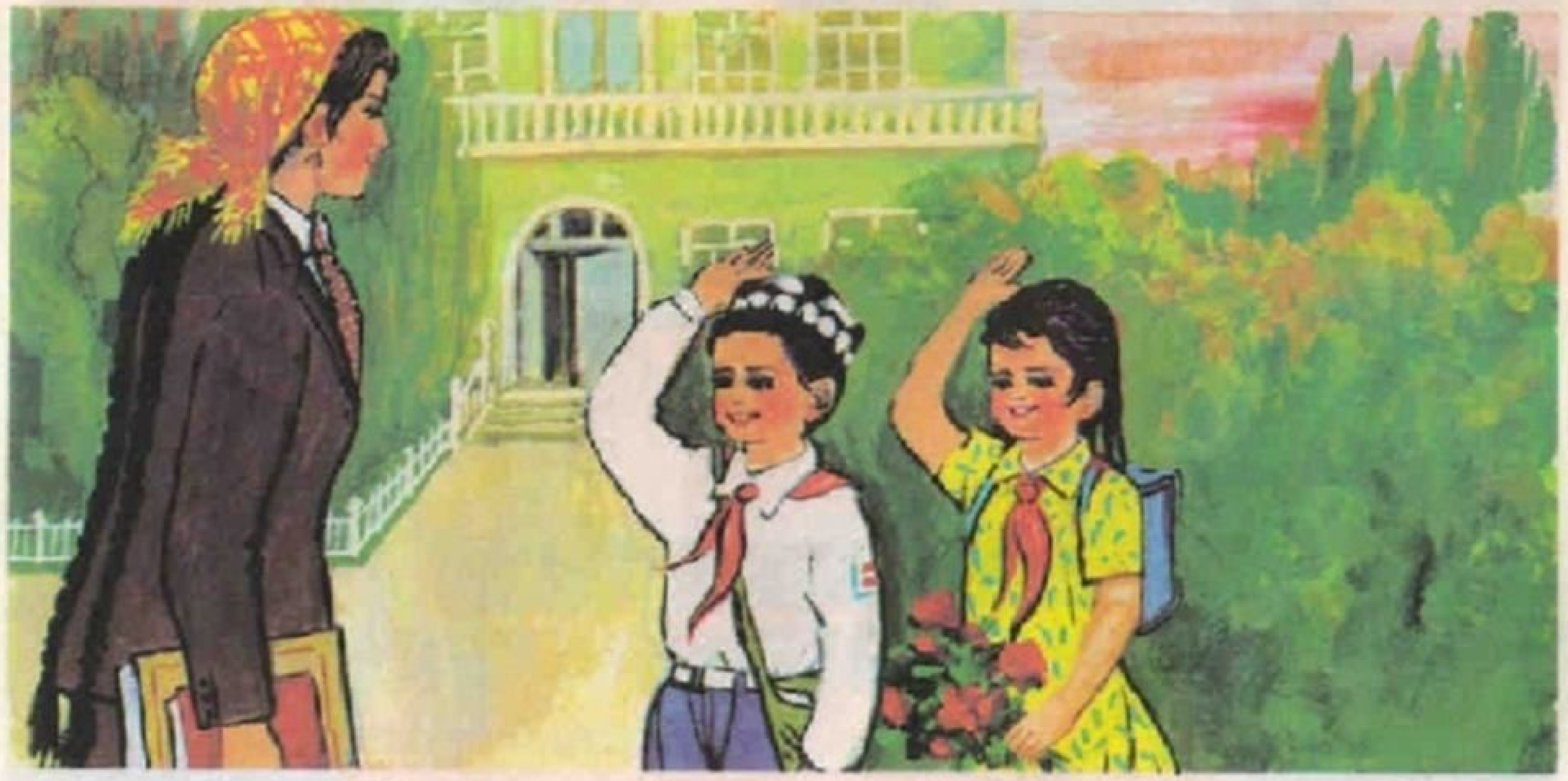

سالام !

ا ا ا ا ا ا ـا ـا ـا ـا ـا ـا

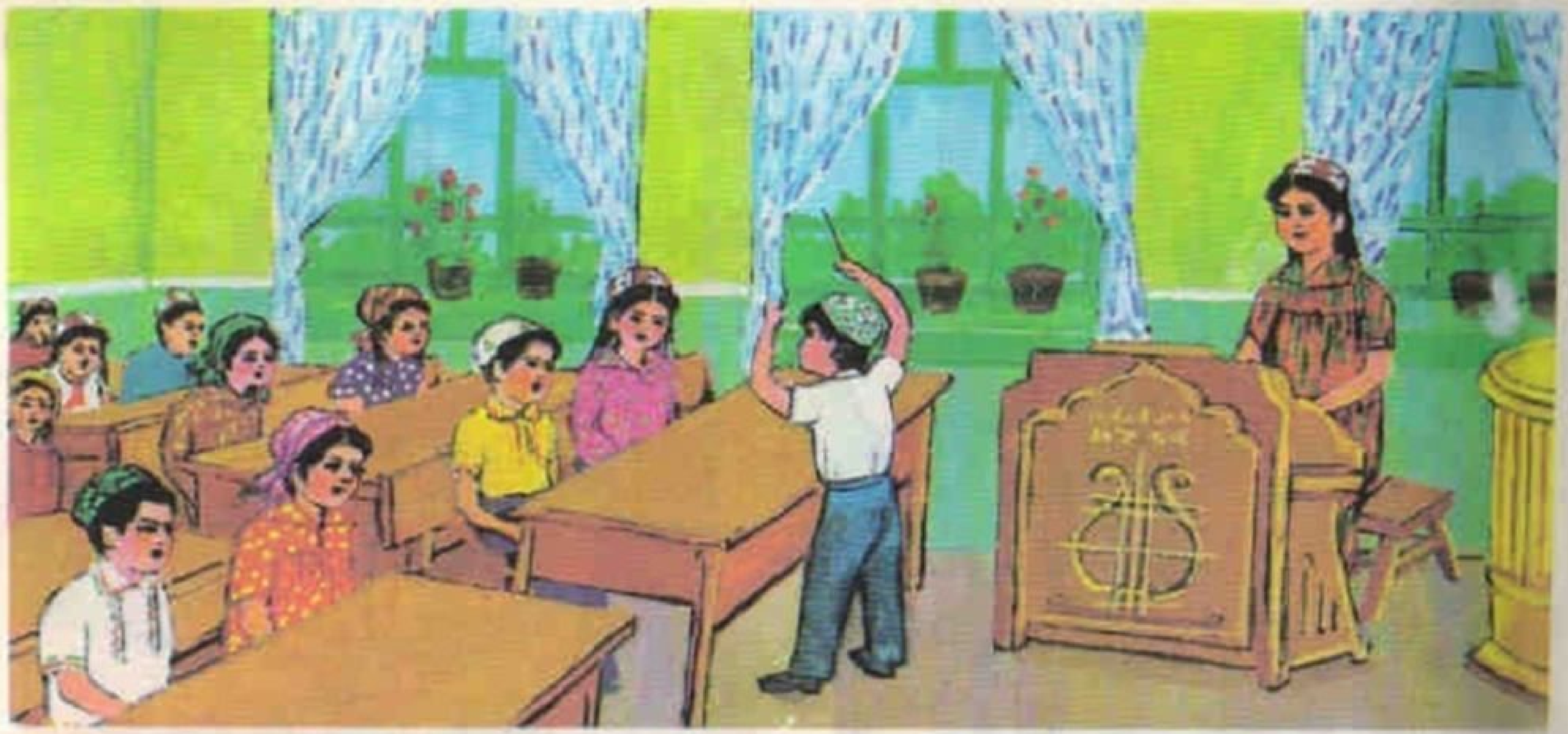

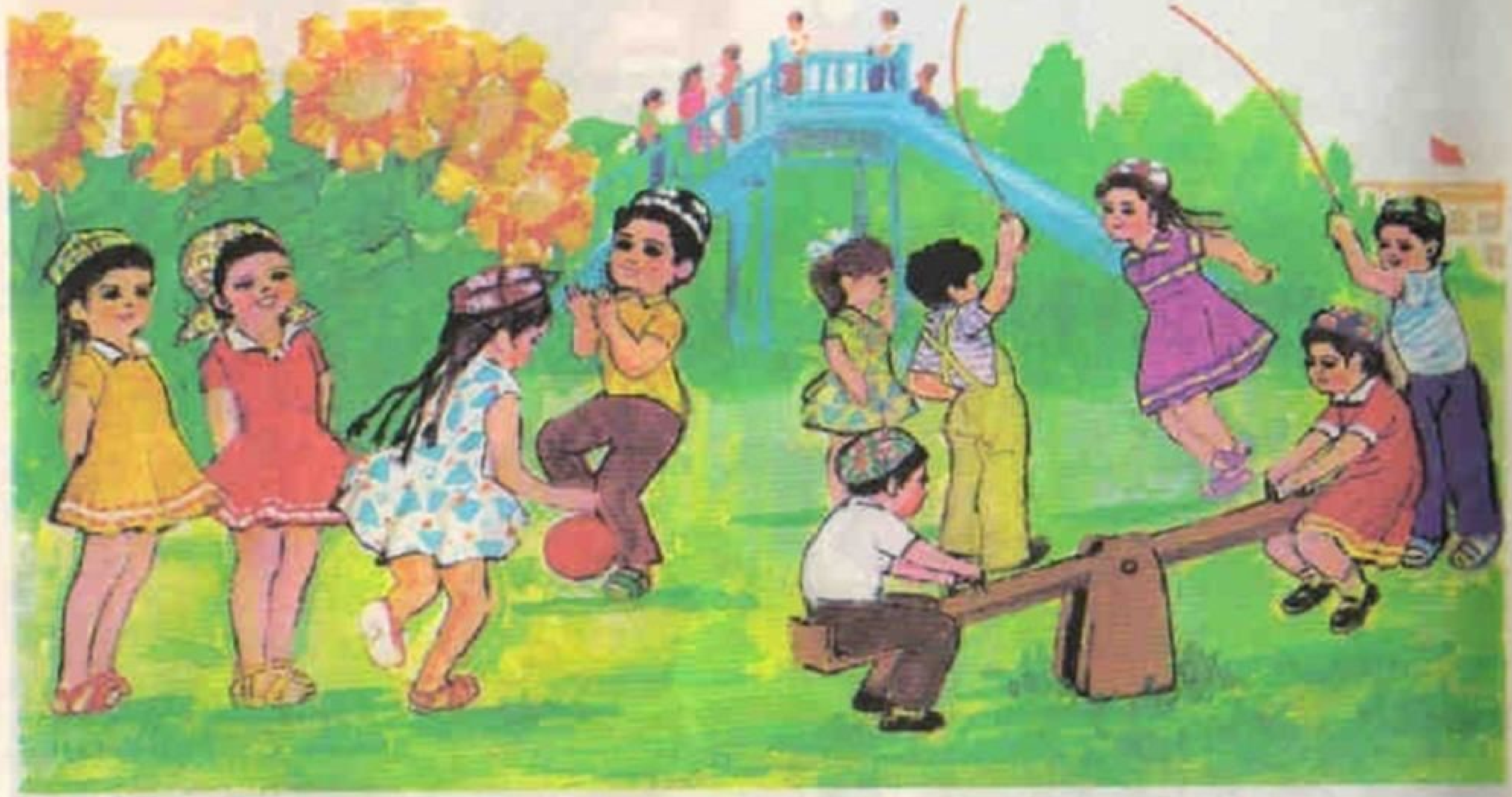

مەكتەپ ھاياتى بەك كۆڭۈللۈك .

ء ء ء ء ء ء ء ء ء

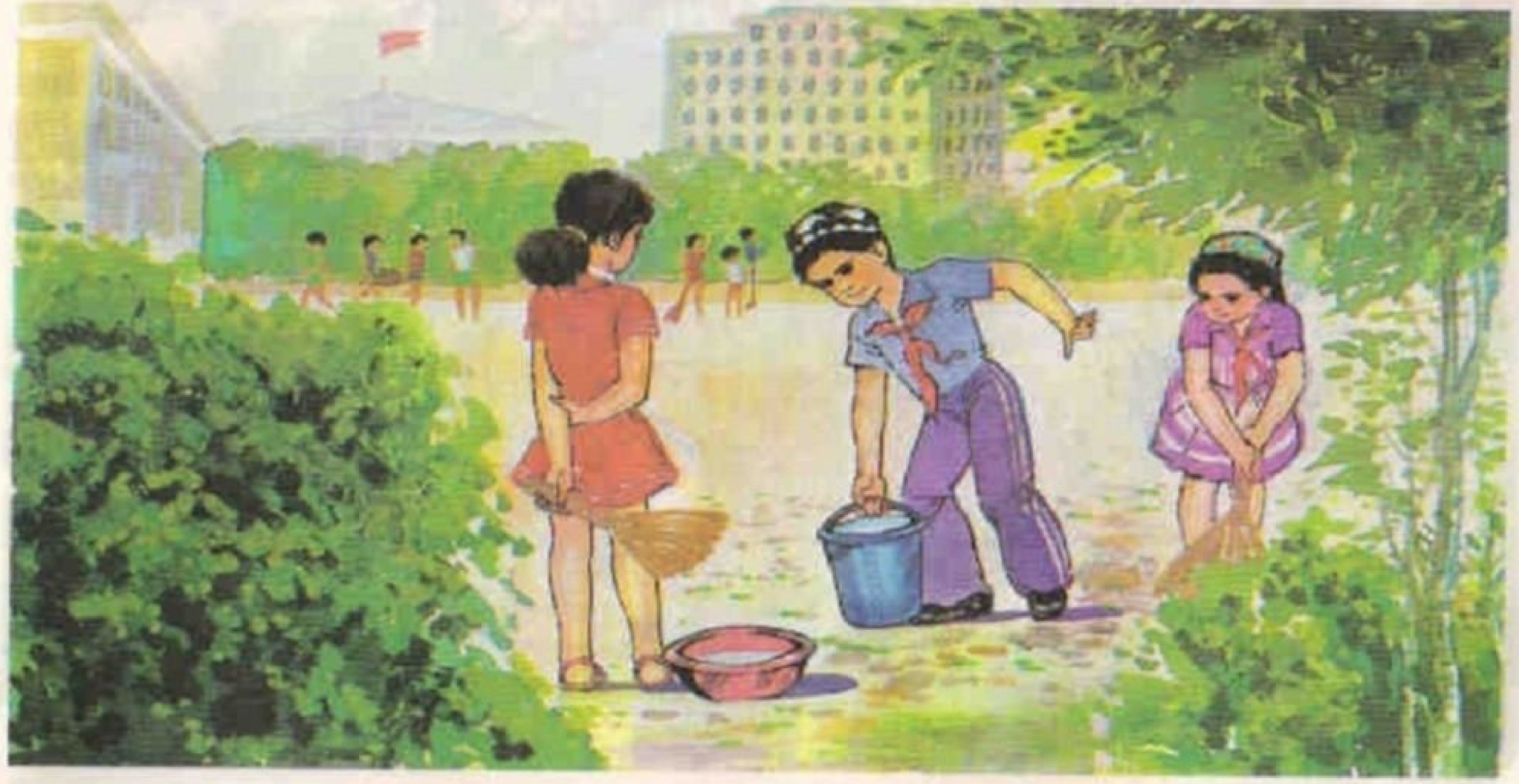

بىز تازىلىقنى سۆيىمىز.

مەكتەپتىن قايتقاندىن كېيىن

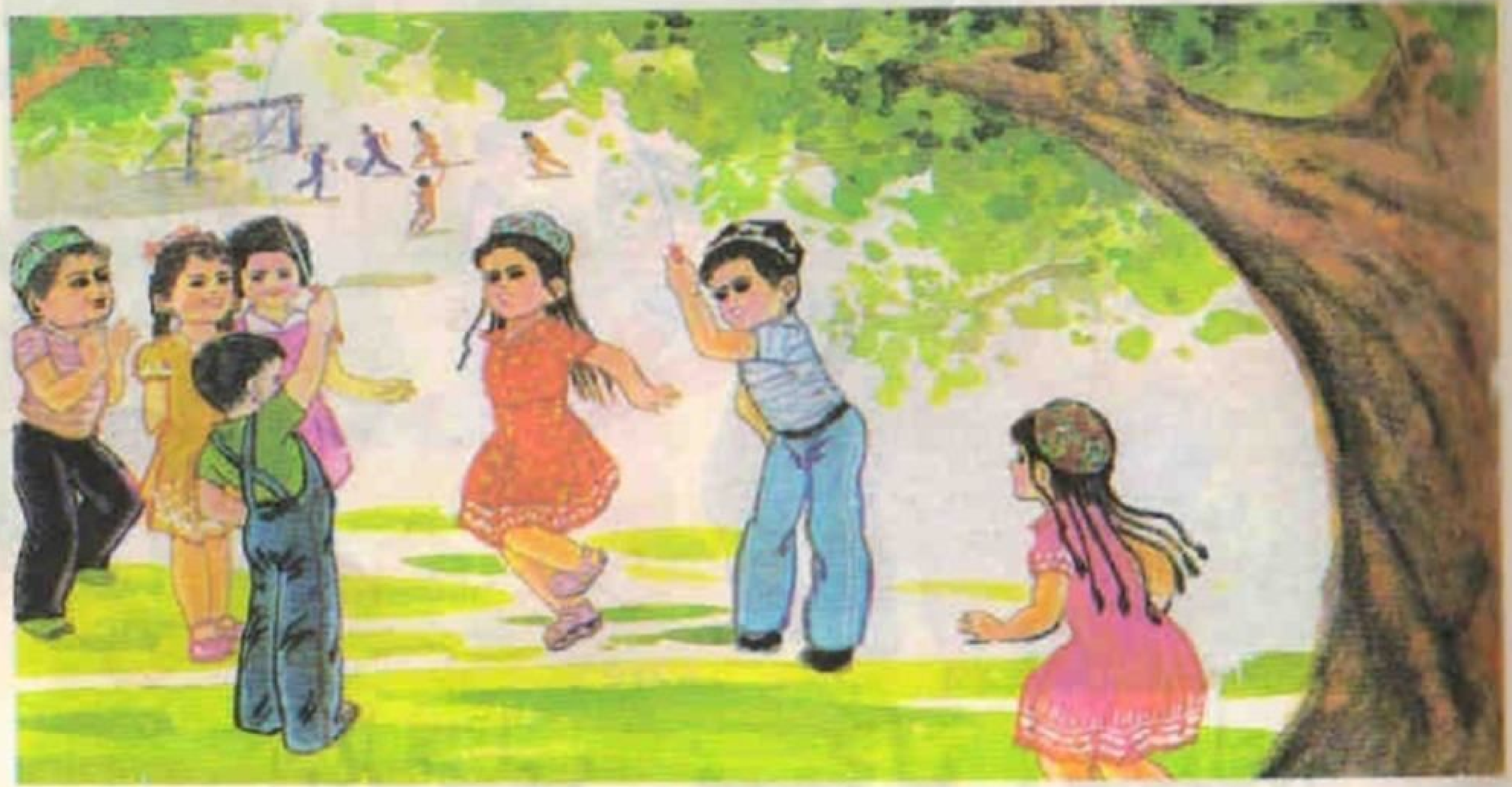

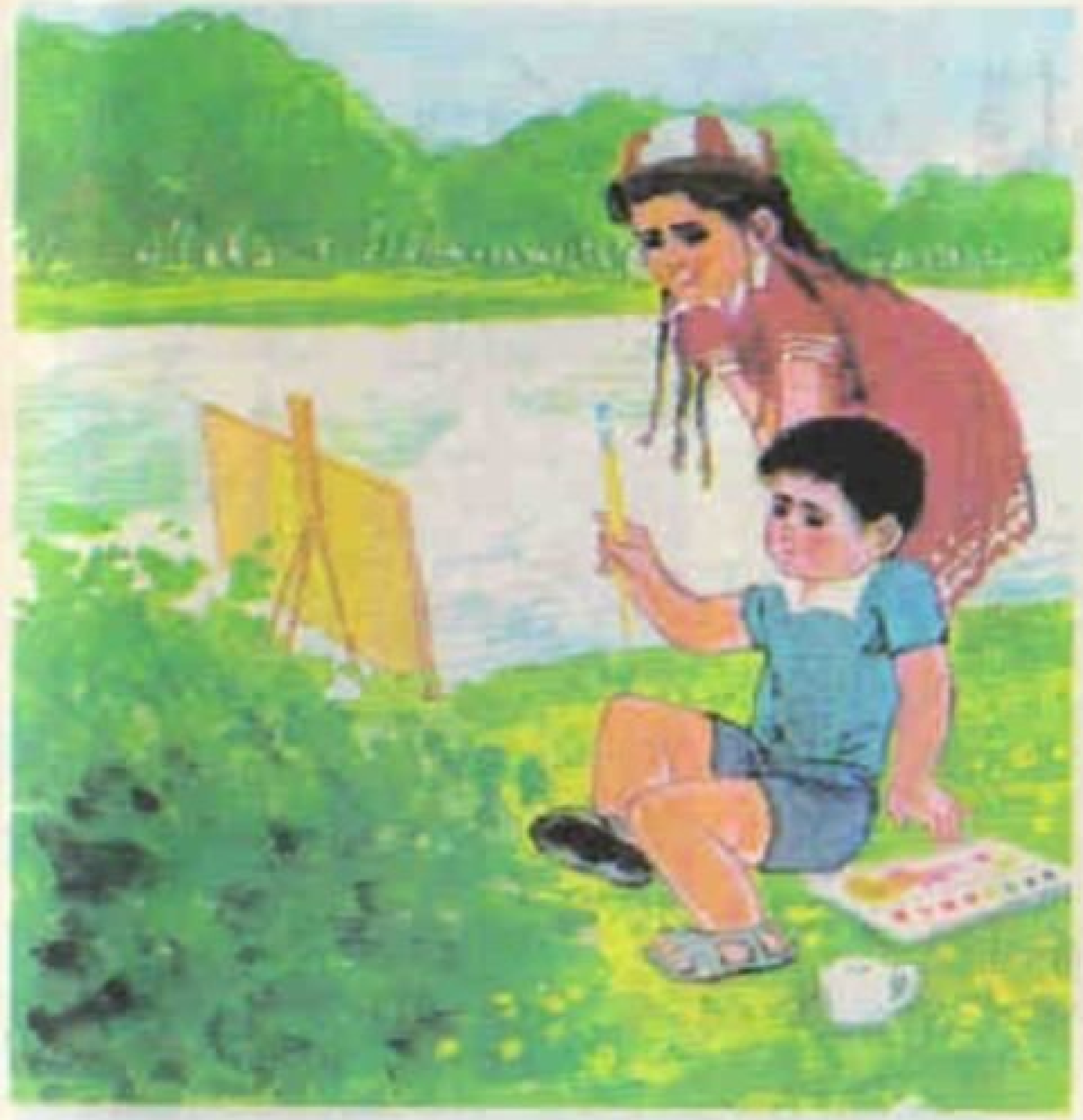

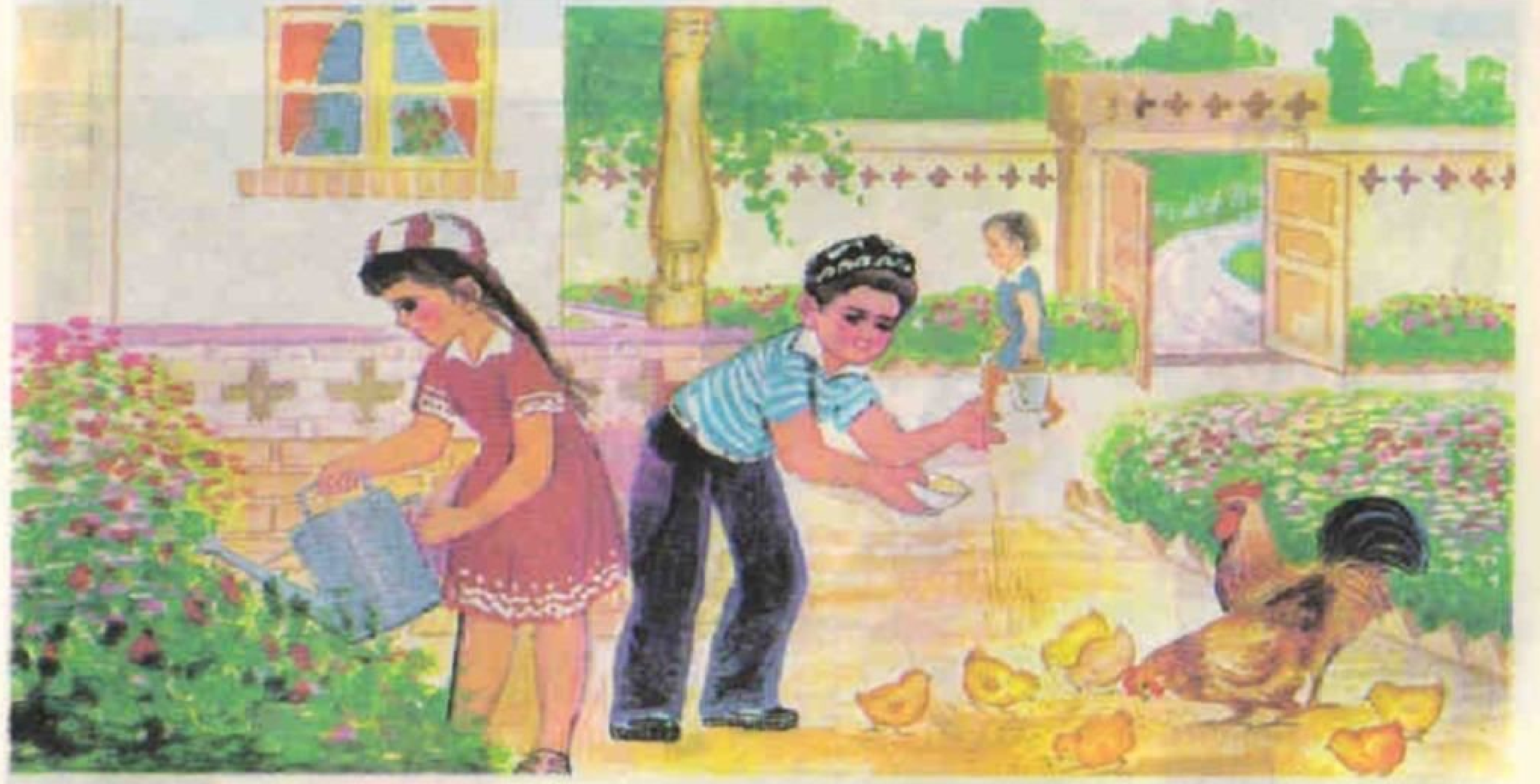

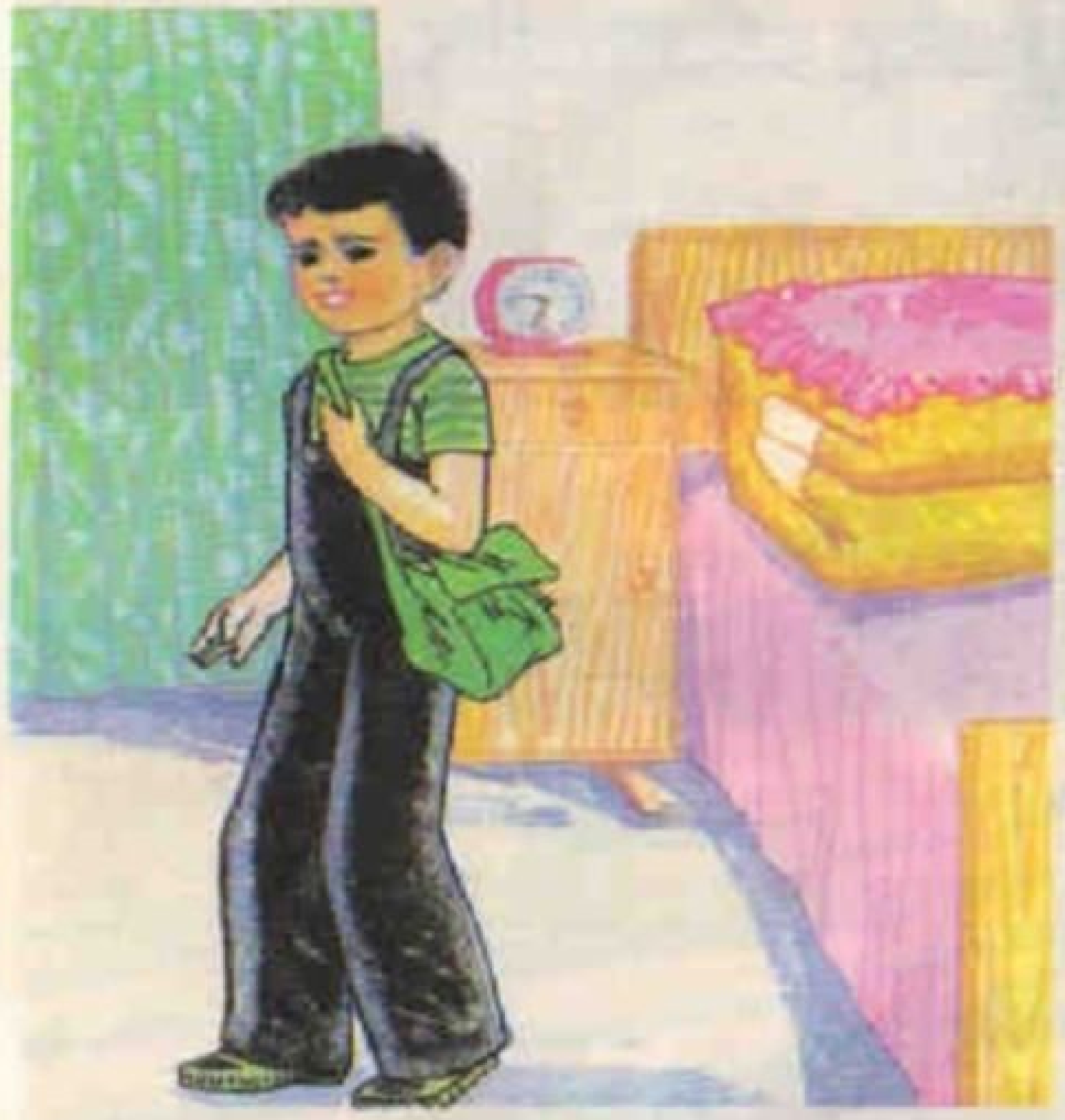

رەتلىك، پاكىز بولۇڭلار!

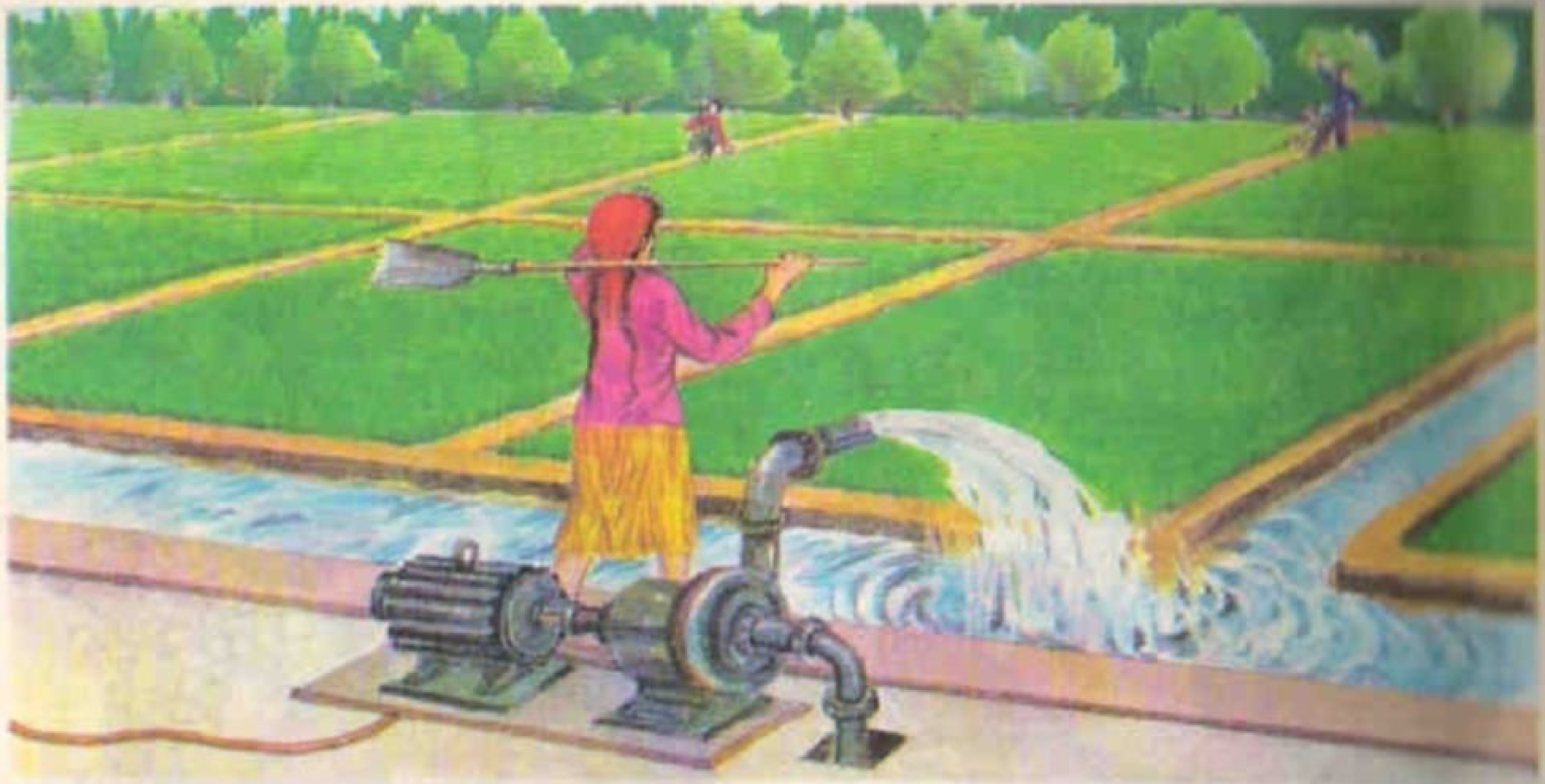

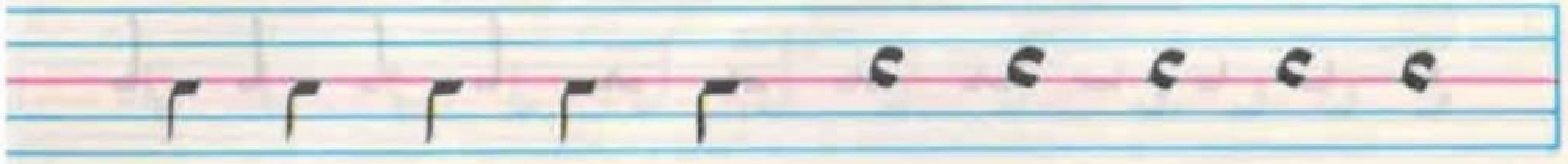

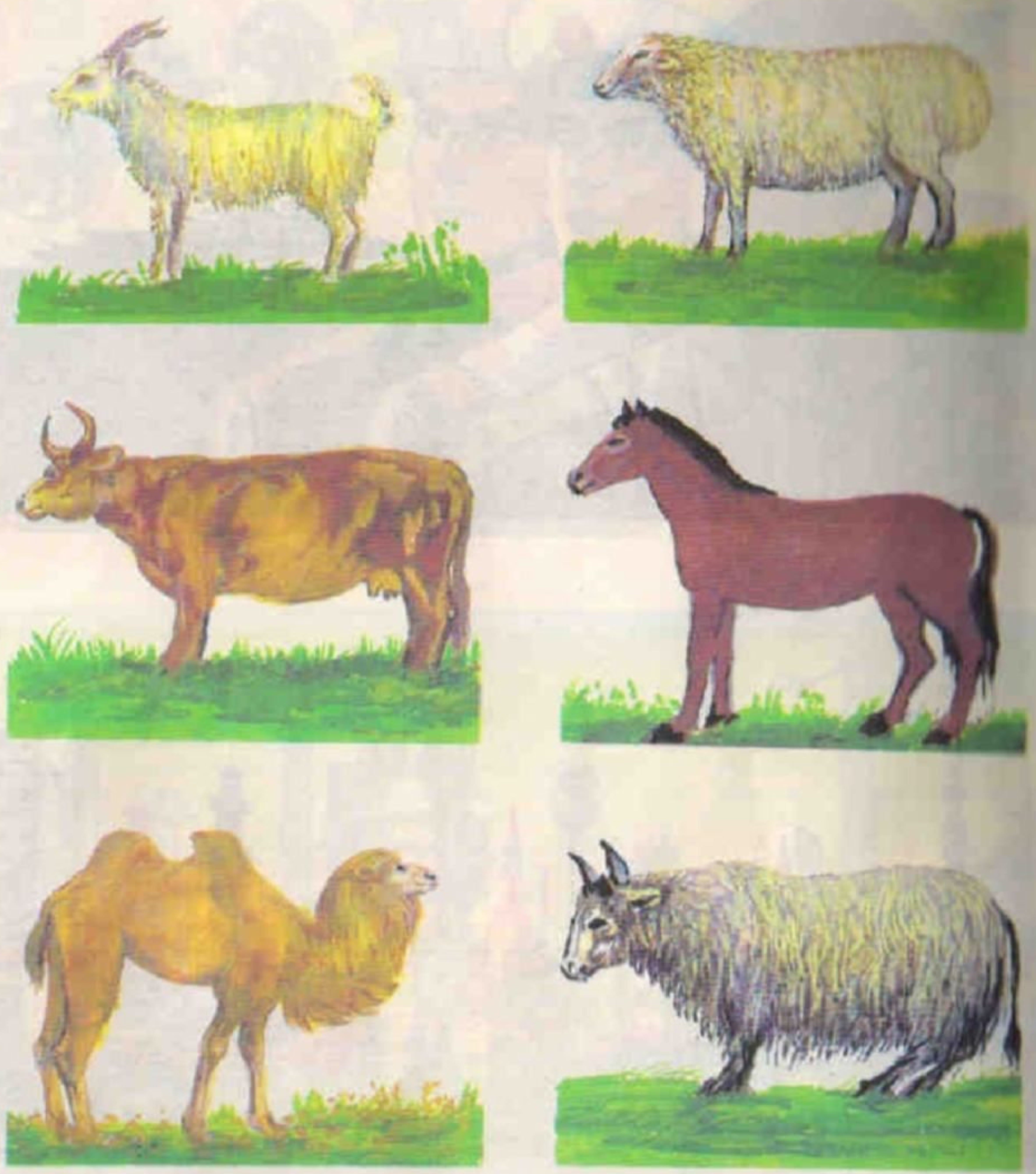

ر ر ر ر ح ح ح ں ں ں

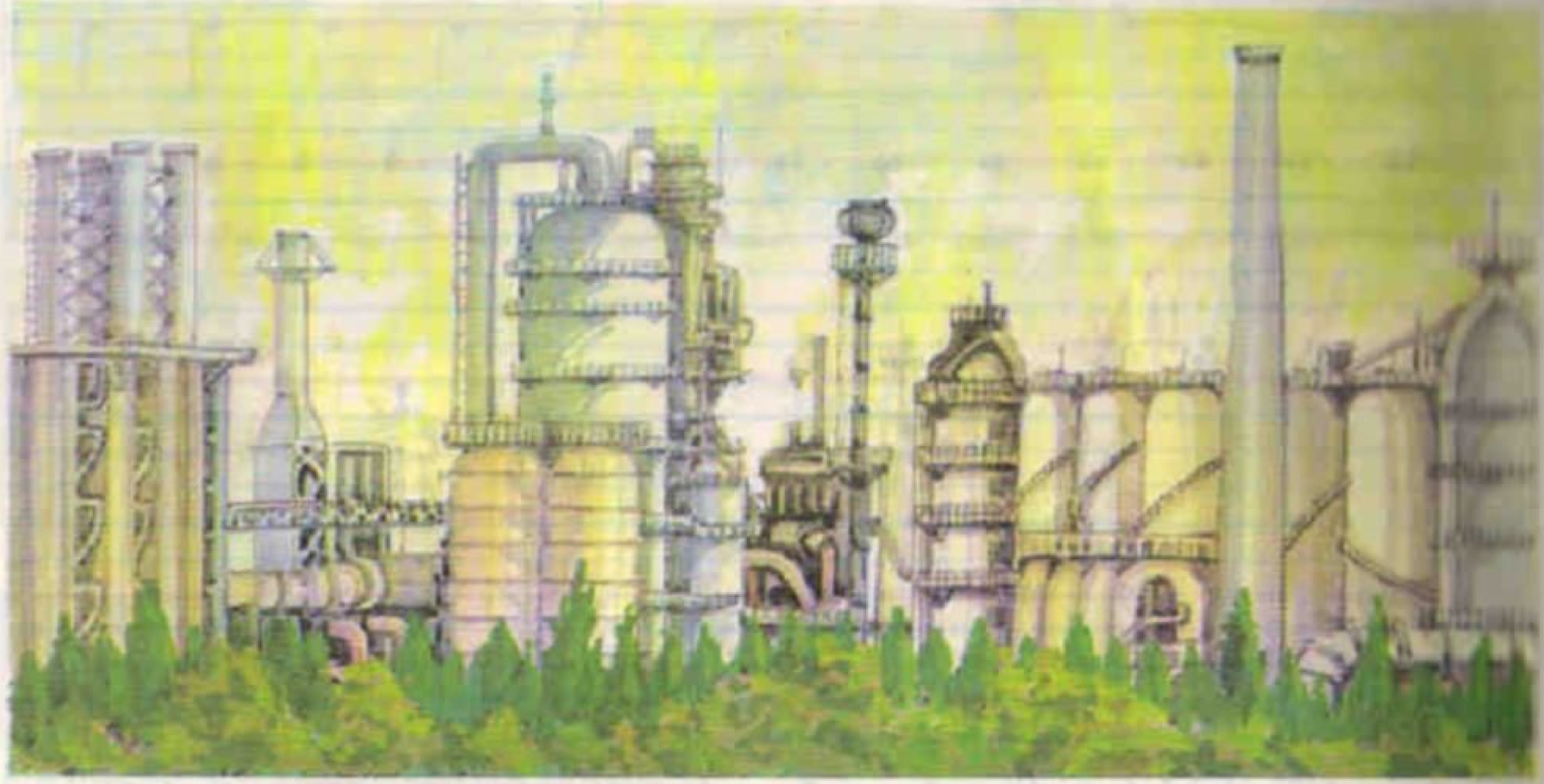

ە ە ە ە ە ح ح ح ح ح

قول كۆندۈرۈش مەشقى

ئا

سوزۇق تاۋۇش ھەرپلىرى

ئا ا ـا ـئا

كۆنۈكمە. يۇقىرىدىكى نېمىلەرنىڭ رەسىمى؟ كىم ئېيتىپ باقىدۇ؟
تۆۋەندىكى ئۆلگە بويىچە «ئا» ھەرپىنىڭ ھەرخىل شەكىل-
لىرىنى يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئا ا ـا ـئا ئا ا ـا ـئا

ئە ئە ە ـە ـئە

كۆنۈكمە. بەت ئاستىدىكى گرافىكدا بېرىلگەن ئۆلگىلەر بويىچە «ئە»، ھەرپىنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنى يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئە ئە ئە ە ە ـە ـە ـە ـئە ـئە ـئە ـئە

ئې ئې ې ئېـ ـېـ ـئېـ ـې ـئې

كۆنۈكمە. يۇقىرىدىكى نېمىلەرنىڭ رەسىمى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

ئې ئې ې ې ئېـ ئېـ ـېـ ـېـ ـئېـ ـې ـئې

ئې ئې ې ئېـ ـېـ ـئېـ ـې ـئې

2

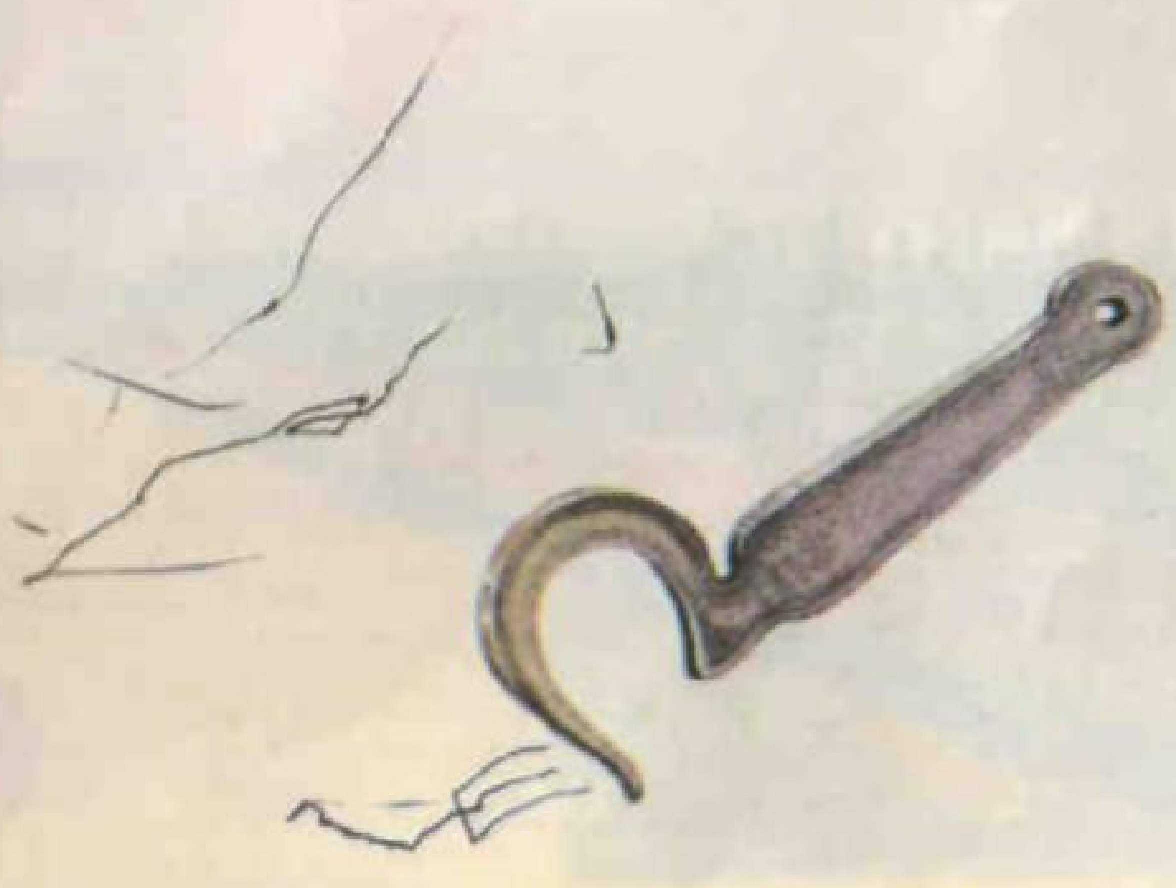

كۆنۈكمە. گرافىكتا بېرىلگەن ئۈلگە بويىچە «ئې، ئې» ھەرپلىرىنىڭ شەكىللىرىنى يېزىشنى قايتا-قايتا مەشىق قىلىڭلار.

ئې ې ئېـ ـېـ ـئېـ ـې ـئې

ئو ئو و ـو ـئو

10

كۆنۈكمە. «ئو» ھەرپىنى گرافىكتىكى ئۈلگە بويىچە چىرايلىق يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئو و ـو ـئو ئو و ـو ـئو

ئۇ ئۇ ۇ ـۇ ـئۇ

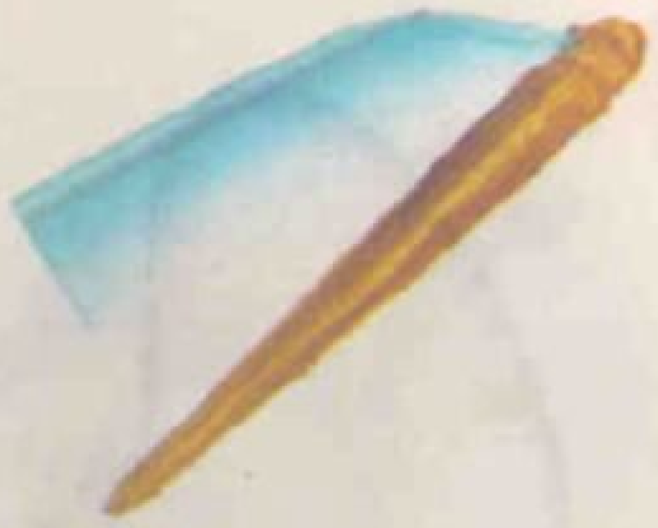

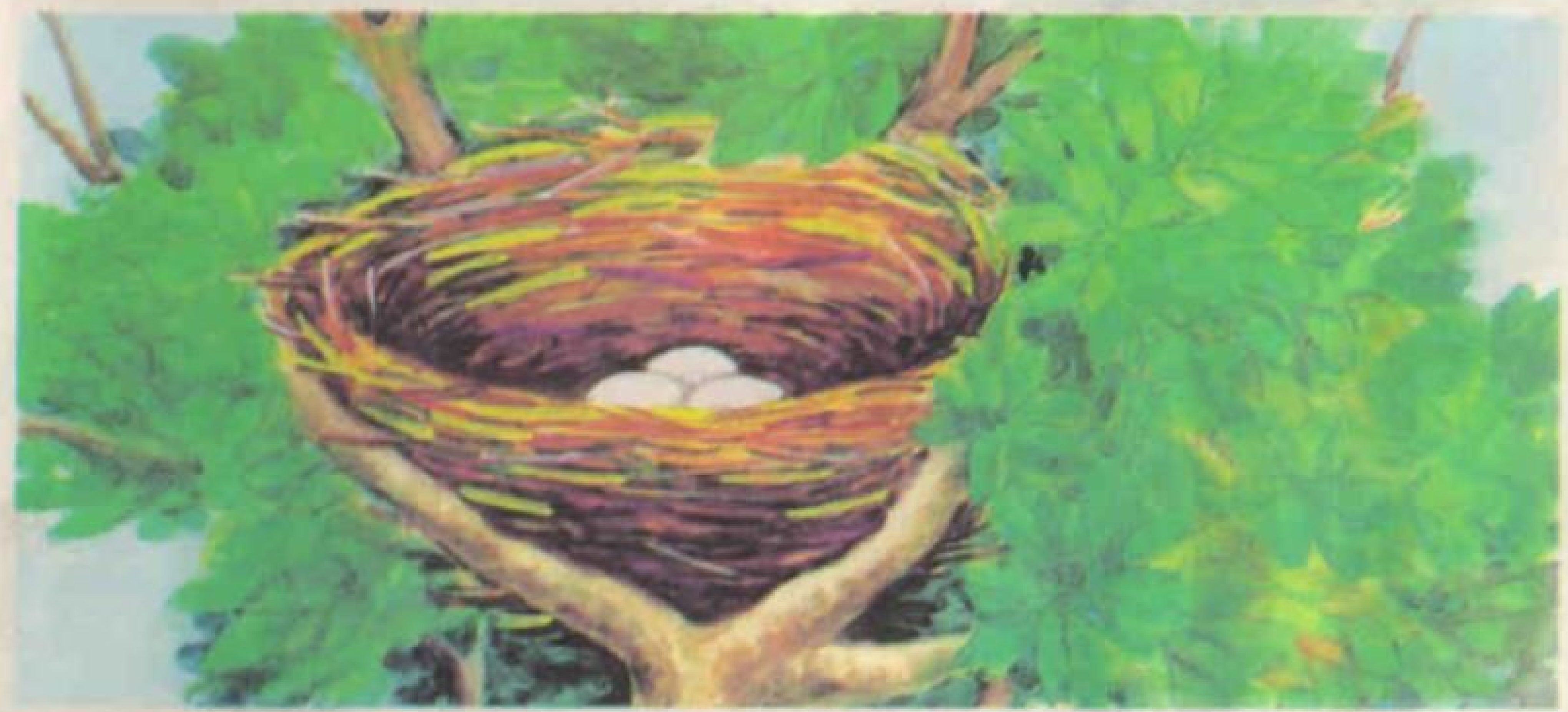

كۆنۈكمە. «ئو» ۋە «ئۇ» ھەرپلىرىنى گرافىكتىكى ئۆلگىگە ئاساسەن يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئو و ـو ـئو ئۇ ۇ ـۇ ـئۇ

ئۆ ئۆ ۆ ـۆ ـئۆ

كۆنۈكمە. «ئۆ» ھەرپىنى توغرا ئوقۇشنى ۋە چىرايلىق يې-زىشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئۆ ۆ ـۆ ـئۆ ئۆ ۆ ـۆ ـئۆ

ئۈ ئۈ ۈ ـۈ ـئۈ

3

كۆنۈكمە. «ئۆ»،«ئۈ» ھەرپلىرىنى پەرقلەندۈرۈپ توغرا ئو-
قۇشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئۆ ۆ ـۆ ـئۆ ئۈ ۈ ـۈ ـئۈ

1-ئاساسىي مەشىق

1-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى سوزۇق تاۋۇش ھەرپلىرىنى توغرا ئوقۇش ۋە يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئا ا ـا ـئا ئە ە ـە ـئە

ئې ې ئېـ ـې ـئې ـېـ ـئېـ

ئى ى ئىـ ـى ـئى ـىـ ـئىـ

ئو و ـو ـئو ئۇ ۇ ـۇ ـئۇ

ئۆ ۆ ـۆ ـئۆ ئۈ ۈ ـۈ ـئۈ

2-كۆنۈكمە. «ئا»،«ئە» ھەرپلىرىنى توغرا ئوقۇشنى ۋە ئۇ-لارنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنى پەرقلەندۈرۈپ، توغرا، چىرايلىق يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

3-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى رەسىملەرگە قاراپ، ئۇلارنىڭ نې-مىلەرنىڭ رەسىمى ئىكەنلىكىنى ۋە ئۇ رەسىملەردە «ئا»،«ئە» ھەرپلىرىنىڭ قەيەردە كەلگەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

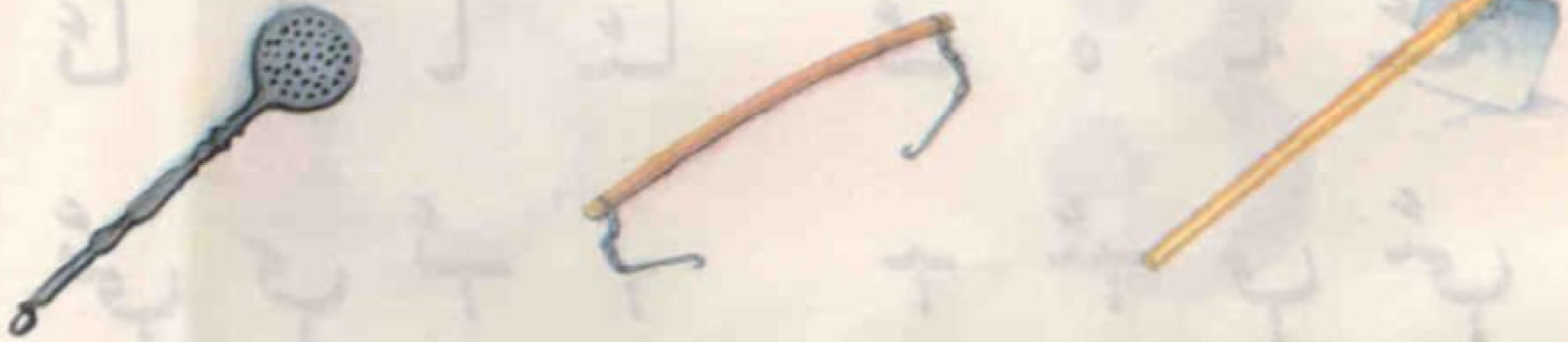

4 ـ كۆنۈكمە. «ئـ»، «ئې» ھەرپلىرىنى توغرا تەلەپپۇز بىلەن ئوقۇشنى ۋە ئۇلارنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنى پەرقلەندۈرۈپ، توغرا، چىرايلىق يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

5 ـ كۆنۈكمە. «ئو، ئۇ، ئۆ، ئۈ» ھەرپلىرىنى پەرقلەندۈرۈپ، توغرا تەلەپپۇز بىلەن ئوقۇشنى ۋە ئۇلارنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنى پەرقلەندۈرۈپ، توغرا، چىرايلىق يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

6 ـ كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى رەسىملەرگە قاراپ، ئۇلارنىڭ نامىنى ئېيتىپ بېقىڭلار.

ئۈزۈك تاۋۇش ھەرپلىرى

ن ن نـ ـنـ ـن

نـ+ا=نا نـ+ە=نە

نان

ئون

ئۆن

ئا+نا=ئانا

ئە+نە=ئەنە

ئانا ، ئەنە نان .

كۆنۈكمە. «ن» ھەرپىنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنى ئوقۇشنى ۋە توغرا يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئون، نان . ئۆن . ئۈن

ت ت تـ ـتـ ـت

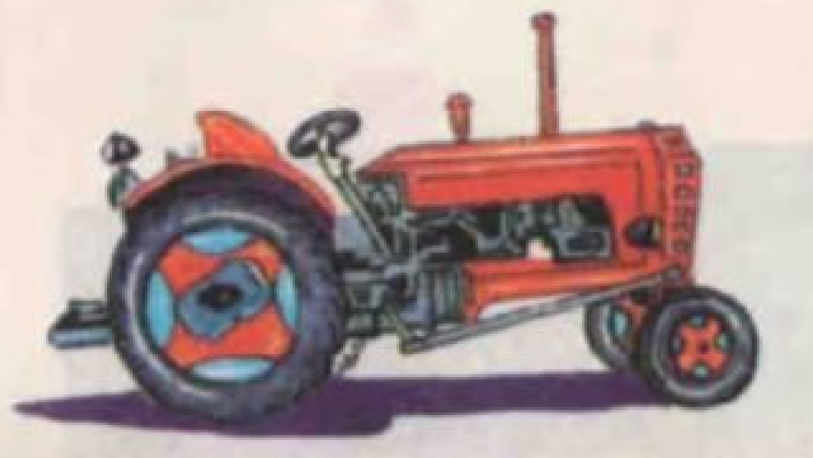

ن

تـ+ا=تا تـ+ە=تە

ئات

ئوت

ئۆت

تۇت

ئا+تا=ئاتا

ئە+تە=ئەتە

ئو+تۇن=ئوتۇن

تا+نا=تانا

ئاتـ+تـ+ا=ئاتتا ئوتـ+تىن=ئوتتىن

كۆنۈكمە. «ت» ھەرپىنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنى يېزىشنى ۋە ئوقۇشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئاتا ، ئوت ئوتا .

س س ﺳ ﺴ ﺲ

ن

ت

سـ+ـا=سا سـ+ـە=سە

سان	سا-ئەت	ئاستا
سەن	ئا-سان	ئۇستا
سوت	سا-نا	ئەسئەت

ئەسئەت سۇتۇتتى.

كۆنۈكمە. «س» ھەرپىنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنى ئۆلگىگە ئاساسەن توغرا يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

نسا سوت ساتتى.

ش ش ﺷ ﺸ ﺶ

ن

ت

س

شـ+ـا=شا شـ+ـو=شو

ئاش	شو-تا
تاش	ئىش-تان
تەش	تو-شۇ

ئەسئەت ئوتۇن توشۇسۇن، سەن ئاش ئەت.

كۆنۈكمە. يۇقىرىقى ئىككى جۈملە سۆزنى ئوقۇشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئۇ ئاش ئەتتى.

2-ئاساسىي مەشىق

1-كۆنۈكمە. (1) «ن، ت» ھەرپلىرىنىڭ شەكىل جەھەتتىن قانداق ئوخشاشلىقى ۋە پەرقى بارلىقىنى بىلىۋېلىڭلار، ئۇلارنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنى چىرايلىق يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

(2) «س، ش» ھەرپلىرىنىڭ ئوخشاشلىقى ۋە پەرقى نەدە؟ ئېيتىپ بېقىڭلار. بۇ ھەرپلەرنى چىرايلىق يېزىش ۋە توغرا تەلەپپۇز بىلەن ئوقۇشنى مەشىق قىلىڭلار.

(3) ئۆزۈڭلار ئويلىنىپ، «ن، ت، س، ش» ھەرپلىرىنىڭ ھەر بىرىگە بىردىن سۆز تۈزۈپ بېقىڭلار.

2-كۆنۈكمە. «ن، ت، س، ش» ھەرپلىرىنى تۆۋەندىكى ئۈلگە بويىچە يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

ن	ئون، ئۇن، ئۈن	س	ئاس، تەس، سۈس
نـ	نان، تانا، ئانا	سـ	سان، سانا، سائەت
ـنـ	ناننى، ئاشنى، ئاتنى	ـسـ	ئىسسىت، ئىسسىش
ـن	ئاشتىن، ئىشتىن	ـس	ئىس
ت	ئات، ئۆت، ئەت	ش	ئاش، تاش، تەش
تـ	تۈت، ئاتا، ئاتتا	شـ	ناشتا، شوتا
ـتـ	ئوتتا، ئوتتىن، ئىشتىن	ـشـ	ئىشتا، ئىشتان
ـت	ئىت	ـش	ئىش

3-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى سۆزلەرنى ئوقۇپ چىقىڭلار، ئاندىن كېيىن دەپتىرىڭلارغا چىرايلىق كۆچۈرۈپ يېزىڭلار.

ئاتا، ئانا، نان، ئاش، تاش، ئاس، ئاسان، ئاستا، ئۇستا، ئاتتا، ئىشتان، تاشتىن، ئۈن، سۈت، تۈت.

م م مـ ـمـ ـم

ن
ت
س
ش

م+ا=ما　　م+ۇ=مۇ

مەن	مو-ما	مامۇت
شام	ئا-مان	ئامۇت
تام	ما-نا	مانتا
مەش	سا-مان	ماشىنا

مومام مانتا ئەتتى. مەسۇم، مانا ئامۇت.

كۆنۈكمە. «م» ھەرپىنى ئۆلگىگە ئاساسەن چىرايلىق، توغرا يېزىشنى مەشق قىلىڭلار.

مامۇت، مانا ماشىنا.

ل ل لـ ـلـ ـل

ن
ت
س
ش
م

ل+ا=لا　　ل+ې=لې

ئال	ئال-ما	لېنىن
مال	ئى-لىم	ئالىم
شال	تا-لا	ئەلا
تىل	سال-ما	ئېلان

ئالىم، ئالما ئال.

كۆنۈكمە. «ل» ھەرپىنى ئۆلگىگە ئاساسەن يېزىشنى ۋە ئوقۇشنى مەشق قىلىڭلار.

لېنىن، ئالىم، ئەلا.

ب ب بـ ـبـ ـب

ن ت س ش م ل

ب+ا=با

بـ+ـبـ=ـبـ

باش	بوس-تان	بېلەت
بەش	بۇل-بۇل	بىلىم
بوش	بۇ-لۇت	شىلىم
بۆل	سا-بىت	بومبا

بوستان، مانا بەش بېلەت.

كۆنۈكمە. «ب» ھەرپىنى ۋە يۇقىرىدىكى سۆزلەرنى ئۈلگىگە ئاساسەن يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

بىلىم، بۇلبۇل، باست

پ پ پـ ـپـ ـپ

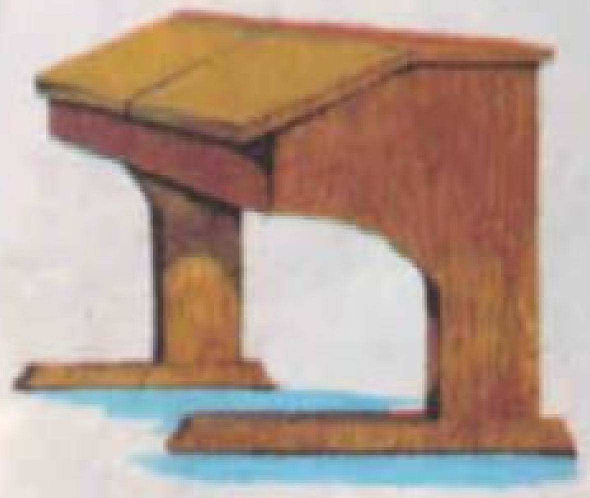

ن ت س ش

م ل ب

پ+ا=پا

پ+ـبـ=ـپـ

پۇل	پال-تا	سىنىپ
پىل	پو-لات	پاشا
پەن	لام-پا	شاپتۇل
توپ	پا-تەم	پۈتۈن

پاتەم، مانا ئېلىپبە.

كۆنۈكمە. «پ» ھەرپىنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنى ۋە يۇقىرىدىكى سۆزلەرنى يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

پاتەم، لامپا، سىنىپ، ساپان

3-ئاساسىي مەشىق

1-كۆنۈكمە. «سامان، ئامان، ماشىنا» دېگەن سۆزلەرنىڭ نەچچە ھەرپتىن ۋە نەچچە بوغۇمدىن تۈزۈلگەنلىكىنى ئېيتىپ بېقىڭلار ۋە ئۇ سۆزلەرنىڭ ھەربىرىنى 2 قۇردىن قىلىپ، چىرايلىق كۆچۈرۈپ يېزىڭلار.

2-كۆنۈكمە. (1) «ب» بىلەن «پ» ھەرپى قانداق پەرقلىنىدىغانلىقىنى كىم ئېيتىپ باقىدۇ؟

(2) تەركىبىدە «ب» ھەرپى بولغان سۆزلەردىن 4 نى ۋە «پ» ھەرپى بولغان سۆزلەردىن 3 نى يېزىپ كېلىڭلار.

(3) يۇقىرىدىكى سۈرەتكە قاراپ ، نېمىلەرنىڭ رەسىمى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

3-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى ھەرپلەرنى پۇختا مەشىق قىلىپ، ئۇ ھەرپلەرنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنى مۇۋاپىق قوللىنىشنى ئۆگىنىۋېلىڭلار.

م	ئاتام، ئانام	ـل	ئىسىل، پەسىل
مـ	مانا، مەش	بـ	باش، بالا، بوستان
ـمـ	ئالما، سالما	ـبـ	ئېلىپبە، بۇلبۇل
ـم	ئالىم، ئىنىم	پـ	پاتەم، پەلتو
ل	كەل، ئال، سال	ـپـ	لامپا، لەمپە
لـ	لىنىن، لېتىپ	ـپ	سىنىپ
ـلـ	بىلىم، ئىلىم	پ	ئاپتاپ

ر

ر ـر

ن ت س ش

م ل ب پ

ر+ا=را　　ر+ه=ره

بىر	ئا-را	ئانار
راست	رە-سىم	ناسىر
شار	رە-نا	راملە
بور	ئو-را	روشەن

ناسىر، رەسىم سىز. رەنا، نان راسلا.

كۆنۈكمە. «ر» ھەرپىنى ئۈلگىگە ئاساسەن چىرايلىق يې- زىشنى مەشىق قىلىڭلار.

سابىر رەسىم سىزىپتۇ.

ز

ز ـز

ن ت س ش م

ل ب پ ر

ز+ه=زه　　ز+و=زو

زور	ئا-زات	ئەزىز
زال	زا-مان	ئۈزۈم
ئاز	زۇم-رەت	تۈزۈم
سۆز	تۆز-سىز	تومۇز

مانا تۇرپان ئۈزۈمى، زۇمرەت، ئۈزۈم ئال.

كۆنۈكمە. يۇقىرىقى سۆز، جۈملىلەرنى ئوقۇش ۋە يې- زىشنى مەشىق قىلىڭلار.

تۇرپان ئۈزۈمى زەپمۇ شېرىن.

ـد د د

ن ت س ش م

د+ۇ=دۇ

د+و=دو

ل ب پ ر ز

پ، س، ن، دا ← دا	دۇ ـ تار	سادىر
	دو ـ را	دىلبەر
	دوپ ـ پا	دوستۇم
	دەپ ـ تەر	باردى

سادىر دۇتار ئالدى. دىلبەر دەپتەر ئالدى.

كۆنۈكمە. يۇقىرىدىكى سۆز، جۈملىلەرنى توغرا ئوقۇشنى ۋە چىرايلىق يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

مۇئەللىم دەرس سۆزلىدى.

4-ئاساسىي مەشىق

1-كۆنۈكمە. (1) «ر، ز، د» ھەرپلىرىنى سېلىشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ قانداق پەرقلىرى بارلىقىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

(2) تەركىبىدە «ر، ز، د» ھەرپلىرى بولغان 6 سۆز تۈزۈپ، دەپتىرىڭلارغا يېزىڭلار.

2-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكىلەر نېمىلەرنىڭ رەسىمى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېقىڭلار ۋە ئۇلارنىڭ قايسىلىرىدا «ر، ز، د» ھەرپلىرى بارلىقىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

ي ي يـ ـيـ ـي

ن ت س ش م ل

ب پ ر ز د

يـ+ـا=يا

يـ+ـۈ=يۈ

يول	ئاي-شەم	يۈسۈپ
يەل	ماي-سەم	يەتمىش
ئاي	يا-سىن	يۇلتۇز
ياش	يول-داش	ياشا

دادام ئۆي ياسىدى، مەن ياردەملەشتىم.

كۆنۈكمە. يۇقىرىدىكى ئىككى جۈملىنى چىراي-لىق، توغرا يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

ياسىن يول ياسىدى.

ف ف فـ ـفـ ـف

ن ت س ش م ل

ب پ ر ز د ي

فـ+ـو=فو

فـ+ـىـ=فىـ

ئۇف	فون-تان	تېلېفون
تۈف	فى-لىم	فامىلە

ئەنە فونتان، مانا تېلېفون.

كۆنۈكمە. يۇقىرىدىكى سۆز، جۈملىلەرنى توغرا ئوقۇشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئۆيىمىزدە تېلېفون بار.

ق ـق قـ ـقـ

ي ف

قـ+ـو=قو

قـ+ـا=قا

قا — ر ، ش ، ق ، ل

قو — ي ، ش ، ل ، پ

قەش ـ قەر	قوشاق
قاي ـ ماق	قوشقار
توش ـ قان	ئاشلىق
قى ـ زىل	قاسىم

ياڭقۇن تىرىشىپ ئوقۇيدۇ.

كۆنۈكمە. يۇقىرىقى بىرجۈملە سۆزنى مەشىق قىلىپ يېزىڭلار.

ئانا تۇپراق ــ قەشقەر.

5-ئاساسىي مەشىق

1-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى سۆزلەرنى ئوقۇغۇچىلار ۋەكۆچۈرۈپ يې-زىڭلار، بۇسۆزلەردە«ي ، ف ، ق»ھەرپلىرىنىڭ ھەرخىل شەكىللى-رىنىڭ قانداق يېزىلغانلىقىغا دىققەت قىلىڭلار ۋەئۇلارنى چىرايلىق كۆ-چۈرۈپ يېزىڭلار.

ي	ئاي ، باي	ف	ئۇف ، تۇف	ق	بايراق
يـ	يەر ، يول	فـ	فونتان	قـ	قىز ، قىزىل
ـيـ	ئىلياس	ـفـ	تېلېفون	ـقـ	بولقا
ـي	ئىلمىي			ـق	بېلىق

2-كۆنۈكمە. تەركىبىدە «ي ، ف ، ق» ھەرپلىرى بولغان سۆز-لەردىن 6نى يېزىپ بېقىڭلار.

ك ك ک ک لك

ي
ف
ق

ك + ا ، ە ، ې ، ى

ك + و ، ۇ ، ۆ ، ۈ

كەل	ئىك ـ كى	كۆمۈر
كەت	كەت ـ مەن	كۆتەك
سۆك	مەك ـ تەپ	تۇلكە
كۆز	كەك ـ لىك	كەپتەر

كامال كەكلىك باقتى.

كۆنۈكمە. يۇقىرىدىكى سۆز، جۈملىلەرنى پىششىق ئوقۇش ۋە يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئەركىن كىتاب ئوقۇدى.

گ گ گ گ گ

ي
ف
ق
ك

گ + ۈ = گۈ ، گ + ـ = گـ

گۈل	گى ـ لەم	ئۈلگە
گەپ	گې ـ زىت	گۈلشەن
گۆش	لەگ ـ لەك	گۈزەل
گال	ئەم ـ گەك	سەگەك

ئۆگىنىش، ئۆگىنىش، يەنە ئۆگىنىش كېرەك.

كۆنۈكمە. بېرىلگەن سۆز، جۈملىلەرنى ئوقۇش ۋە يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

بىز ئەمگەكنى سۆيىمىز.

ڭ ڭـ ـڭـ ـڭ

ي
ف
ق
ك
گ

ئو + ڭ = ئوڭ

ئە + ڭ = ئەڭ

ئوڭ	ياڭ-يۇ	ياڭاق
كەڭ	يىڭ-نە	يالاڭ
توڭ	سىڭ-لىڭ	ساڭزا
تەڭ	يې-ڭى	بۇلۇڭ

بىزنىڭ ئوقۇشىمىز كۆڭۈللۈك. ئېلىمىزنىڭ زېمىنى كەڭ.

ئالىم بولساڭ، ئالەم سېنىڭ.

كۆنۈكمە. «ڭ» ھەرپىنى چىرايلىق يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

قەشقەردە ياڭاق كۆپ.

6-ئاساسىي مەشىق

كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى سۆزلەرنى چىرايلىق كۆچۈرۈپ يېزىڭلار. ئۇنىڭدىكى «ك، گ، ڭ» ھەرپلىرىنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنىڭ سۆزلەردە قانداق قوللىنىلغانلىقىنى بىلىۋېلىڭلار ۋە ھەربىر ھەرپ ئۈچۈن 2 دىن سۆز يېزىپ كېلىڭلار.

ك	كۆك، بۆك	گ	بەگ، تەگ	ڭ	كەڭ، يەڭ
كـ	كۆپ، كۆل	گـ	گېزىت، گىلەم	ڭـ	ياڭاق، ماڭا
ـكـ	ئىككى، سەككىز	ـگـ	ئۆلگە، گۈلگە	ـڭـ	سىڭلىڭ
ـك	تىرىك، ئىلىك	ـگ	بىلىگ	ـڭ	كېلىڭ

غ غ غـ ـغـ ـغ

ي ف ق

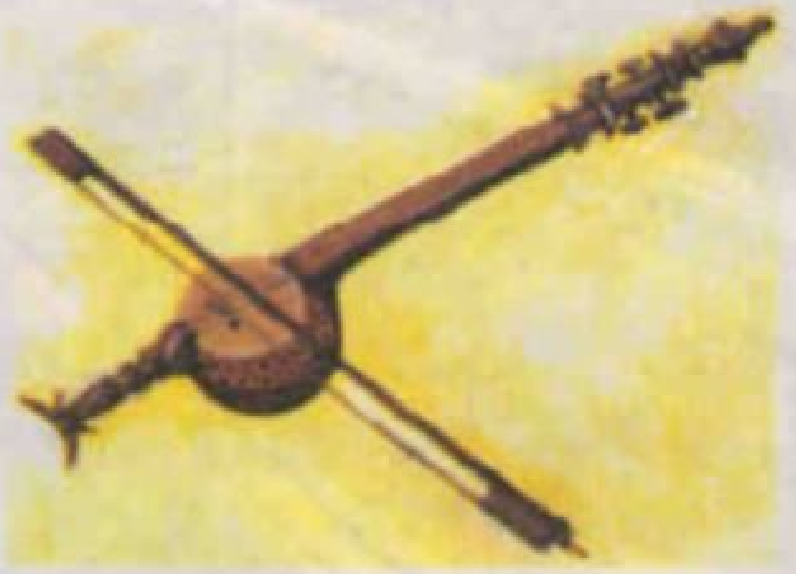

ك گ ڭ

غ+ا=غا غ+ە=غە

تاغ	تۇر-غان	قەغەز
باغ	غاپ-پار	ئېغىز
غول	يۇل-غۇن	ياغمۇر
سوغ	غو-زا	قۇرغاق

ياغمۇر ياغدى، تاغلار ياشىرىپ كەتتى.

كۆنۈكمە. «غ» ھەرپىنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنى توغرا قوللىنىشنى مەشىق قىلىڭلار.

باغدا بۇلبۇللار سايرىدى.

ھ ھ ھـ ـھـ

ي ف ق ك

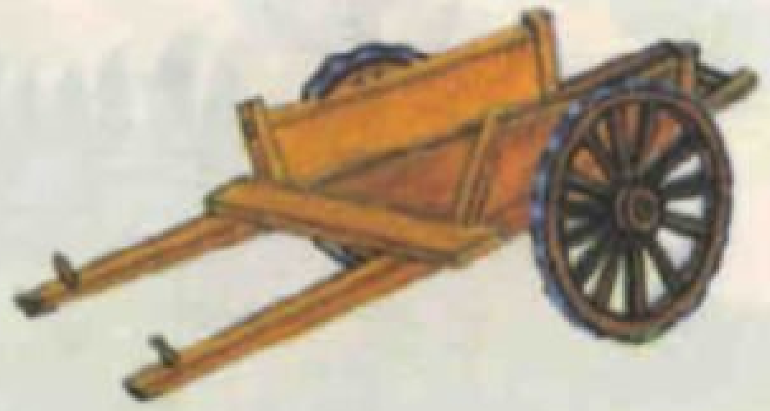

گ ڭ غ

ھ+ا=ھا ھ+ە=ھە

ھاڭ	ھە-رە	ھەرىكەت
ھەق	ھا-شىم	مېھنەت
ھېيت	ھې-ساب	مېھمان
ھۆل	ھۆ-رۈن	باھار

باھار كەلدى، ھەممە يەر گۈللەرگە پۈركەندى.

كۆنۈكمە. يۇقىرىقى جۈملىنى بىرقەدەر تېز ئوقۇشنى ۋە چىرايلىق يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

ھەسەن ھەققەتنى سۆزلەيدۇ.

7-ئاساسىي مەشىق

كۆنۈكمە. (1) «غ»، ۋە «ھ» ھەرپلىرىنىڭ ھەرخىل شەكىللىرى ئۈچۈن بىردىن سۆز تۈزۈپ كېلىڭلار.

ئۈلگە: تاغ، قارىغاي، غاز

ھاشىم، مېھمان، پاھ

(2) بۇ نېمە؟

بۇ نېمە؟ 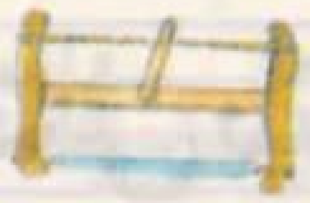

ج ج ج ج

ي ف ق ك

گ ڭ غ ھ

ج+ە=جە

ج+ۇ=جۇ

جان	جە-رەن	جەملە
جاي	جا-مال	مىجىت
جۇپ	جى-رىم	جاپپار
باج	جۇر-ئەت	غۇلجا

قەشقەر باغلىرىدا ئەنجۈر، ئانار كۆپ.

كۆنۈكمە. يۇقىرىقى جۈملىنى كۆچۈرۈپ، چىرايلىق يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

بىزنىڭ باغدا ئەنجۈر پىشتى.

چ ﭻ ﭼ ﭽ چ

ي ف ق ك گ

چـ+ـا=چا

چـ+ـە=چـە

ڭ غ ھ ج

چا — ي، چ، ل، ڭ

چې-لەك	غۇنچەم	
چا-نا	چەينەك	
پې-چاق	ئاچقۇچ	
چۆ-مۈچ	كۆچلۈك	

ئۇچقۇن تىرىشچان بالا. چىمەن ئىشچان قىز.

كۆنۈكمە. يۇقىرىدىكى سۆز، جۈملىلەرنى بىرقەدەر تېز ئوقۇشنى مەشىق قىلىڭلار.

چولپان چاي ئىچ.

خ ﺦ ﺧ ﺨ خ

ي ف ق ك گ

خـ+ـې=خې

خـ+ـو=خو

ڭ غ ھ ج چ

خەت	خال-تا	خامان
شاخ	پاخ-تا	پاختەك
بىخ	خې-لىل	ناخشا
خۇش	خې-مىر	خۇشخۇي

تاڭ ئاتتى، خوراز چىللىدى. بىز خاماندا ئىشلىدۇق.

كۆنۈكمە. ئۆزۈڭلار ئويلاپ تەركىبىدە «خ» ھەرپى بولغان سۆزنى ئىشلىتىپ، ئىككى جۈملە تۈزۈپ بېقىڭلار.

بىز بەختلىك بالىلار.

ژ ژ ژ

ي ف ق ك گ ڭ

غ ھ ج چ خ

ژ+ۇ=ژۇ ژ+ى=ژى

ژۇرنال	گاژ-گۇژ	پۇرژىنا
ژىن	غۇژ-غۇژ	بوژغۇن
غاژ-غۇژ	گىژ-گىژ	پارىژ

«تارىم غۇنچىلىرى» — بالىلار ژۇرنىلى.

كۆنۈكمە. بېرىلگەن سۆز، جۈملىلەرنى ئوقۇڭلار، ئاندىن كۆ-
چۈرۈپ، چىرايلىق، توغرا يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

مەن «تارىم غۇنچىلىرى» ژۇرنىلىنى ئوقۇيمەن.

ۋ ۋ ۋ

ي ف ق ك گ ڭ

غ ھ ج چ خ ژ

ۋ+ا=ۋا ۋ+ى=ۋى

ۋا-قىت	تا-ۋۇز	ۋەتەن
ۋە-دە	هال-ۋا	هاۋا
كار-ۋات	هار-ۋا	چارۋا
نا-ۋات	كا-ۋاپ	ۋاهىت

ۋەتەن بىزنىڭ ئانىمىز. بىز ۋەتەننى سۆيىمىز.

كۆنۈكمە. يۇقىرىدىكى سۆز، جۈملىلەرنى توغرا ئوقۇشنى ۋە
چىرايلىق يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

بىز ۋەتەن ئۈچۈن ئوقۇيمىز.

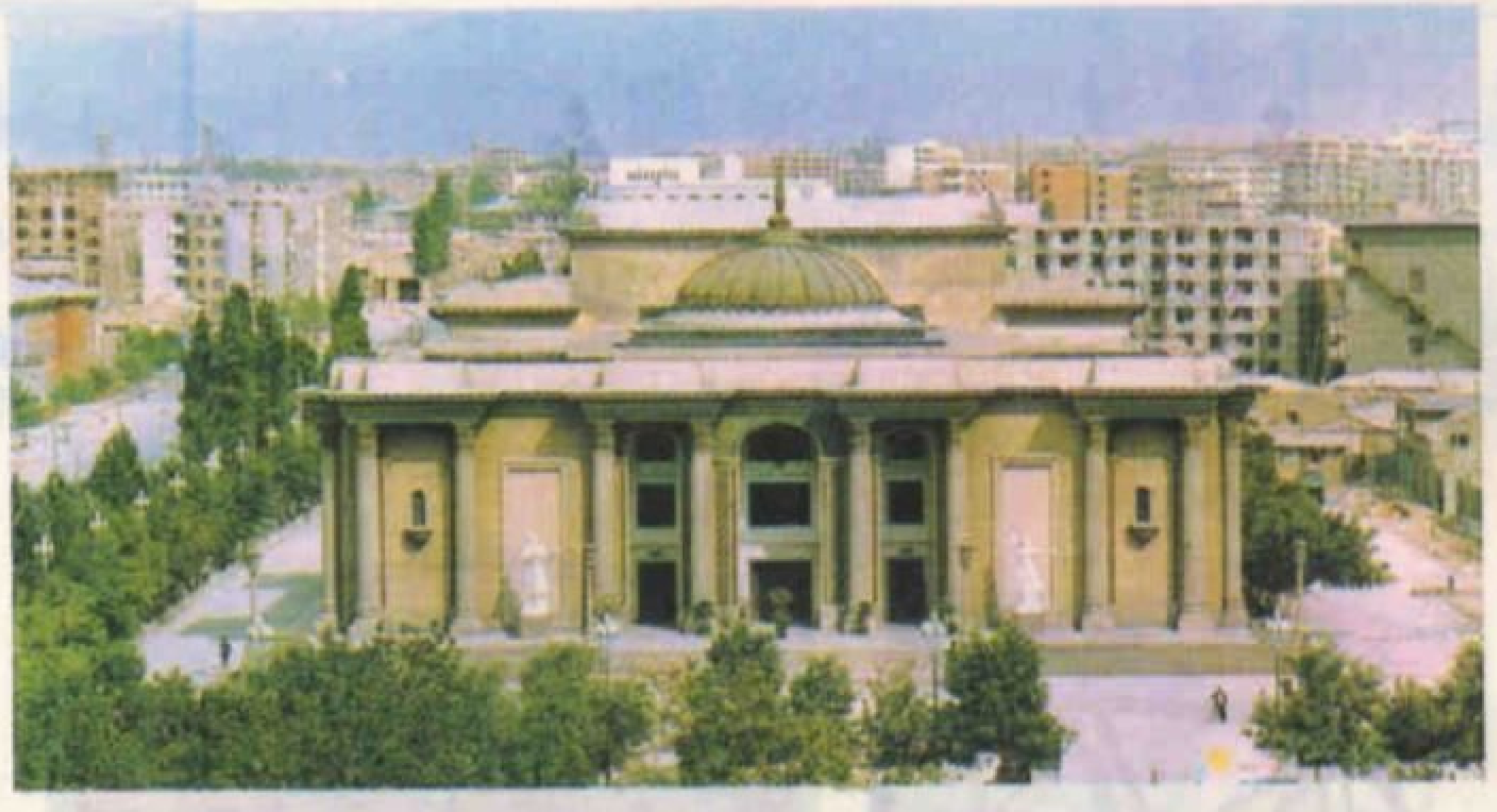

8-ئاساسىي مەشىق

1-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى سۆزلەرنى چىرايلىق كۆچۈرۈپ يېزىڭلار ۋە ئۇنىڭغا دىققەت بىلەن سەپسېلىپ، «ج، چ، خ، ژ، ۋ» ھەرپلىرىنىڭ ھەرخىل شەكىللىرىنىڭ سۆزلەردە قانداق ئۇلىنىپ يېزىلىدىغانلىقىنى ئۆگىنىۋېلىڭلار.

ج	ئىلاج	چ	خېچىر	خ	بىخ
جـ	جامال	چ	قىلىچ	ژ	ژۇرنال
ـجـ	غۇلجا	خ	شاخ	ژ	غىژ-غىژ
چ	چاچ	خـ	خالتا	ۋ	ۋاقىت
چـ	چىمەن	ـخـ	ئاشخانا	ۋ	ئەنۋەر

2-كۆنۈكمە. تەركىبىدە «ج» ھەرپى كەلگەن سۆزدىن 4 نى، «چ» ھەرپى كەلگەن سۆزدىن 3 نى، «خ» ھەرپى كەلگەن سۆزدىن 2 نى ۋە تەركىبىدە «ۋ، ژ» ھەرپى كەلگەن سۆزدىن بىردىن يېزىپ كېلىڭلار.

3-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى رەسىملەرگە قاراپ، ئۇلارنىڭ ئىسمىلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭلار ۋە دەپتىرىڭلارغا نامىنى يېزىڭلار.

ئېلىپبە ناخشىسى

مۇزىكىسى: خارىس ئاشىرۇپنىڭ

$1=C\ \frac{4}{4}$

| (— 1 2 3 | 4 5 6 2 | — 5 6 7 | 1̇ 5 6 6)

| — 2̇ 1̇ 7 | 6 5 5 2 | — 5 6 7 1̇ 7 | 6 5 5 2

ئا ئە ب پ ت ج چ خ د ر ز ژ س ش

| — 1 2 3 | 4 5 6 2 | 6 5 6 7 | 1̇ 5 6 6

غ ف ق ك گ ڭ ل م ن ھ ئو ئۇ ئۆ

‖ — — — 1̇ | 5 7 6 6

ئۈ ۋ ئې ئى ي

ئۇيغۇر ئېلىپبەسىنىڭ تەرتىپى

ئا ئە ب پ ت ج چ

خ د ر ز ژ س ش

غ ف ق ك گ ڭ ل

م ن ھ ئو ئۇ ئۆ ئۈ

ۋ ئې ئى ي

ئۇيغۇر يېزىقىنىڭ ئېلىپبەسى

ئا د

ئە 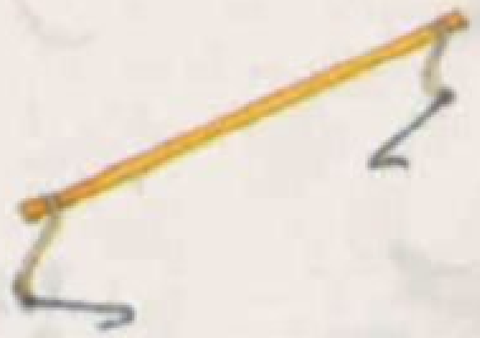 ر

ب ز

پ ژ

ت س

ج ش

چ 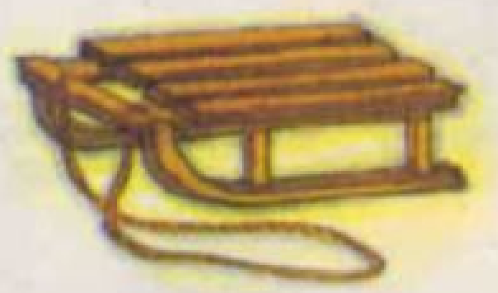 غ

خ ف

ق 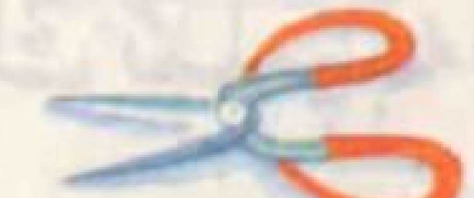 ئو

ك 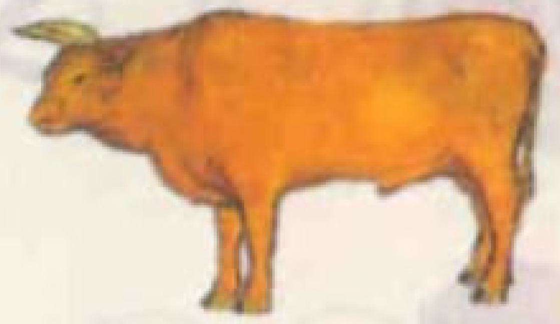 ئۇ

گ ئۆ

ڭ ئۈ

ل 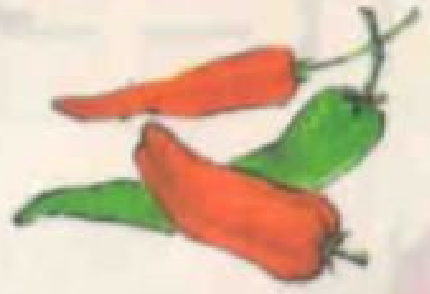 ۋ

م ئې

ن 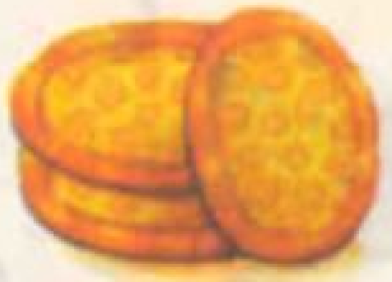 ئى

ھ ي

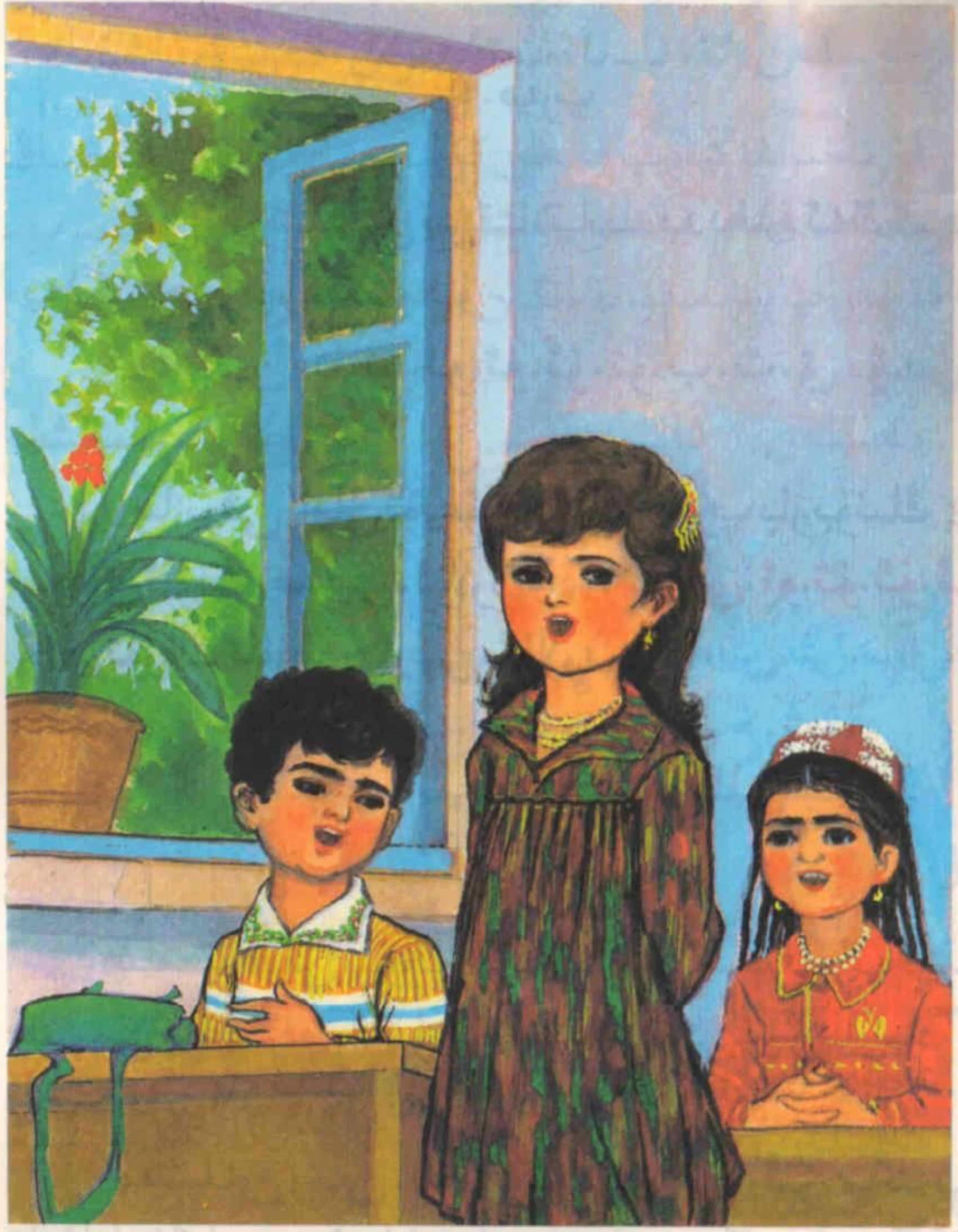

ھەرپ، بوغۇم ۋە سۆز

1. ھەرپ

تىل تاۋۇشلىرىنى يېزىقتا ئىپادىلەيدىغان ئەڭ كىچىك بەلگە ھەرپ دېيىلىدۇ.

مەسىلەن: ئا، ئە، ئو، ئۇ، ئۆ، ئۈ، ب، ت، ق، ۋ، س ۋە باشقىلار.

ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدا 32 ھەرپ بار، بۇنىڭ 8 ى سوزۇق تاۋۇش ھەرپى، ئۇلار: ئا، ئە، ئې، ئى، ئو، ئۇ، ئۆ، ئۈ. 24 ى ئۈزۈك تاۋۇش ھەرپى، ئۇلار: ن، ت، س، ش، م، ل، ب، پ، ر، ز، د، ي، ف، ق، ك، گ، ڭ، غ، ھ، ج، چ، خ، ژ، ۋ.

2. بوغۇم

تىلىمىزدىكى سۆزلەرنىڭ بۆلۈنۈپ ئېيتىلغان قىسمى بوغۇم دېيىلىدۇ. ئۇيغۇر تىلىدىكى سۆزلەرنىڭ بىر بوغۇمىدا بىرلا سوزۇق تاۋۇش بولىدۇ.

مەسىلەن: مەن، سەن، ئۇ، بىز، سىز، قىز، مەكتەپ، ئا-تا، ئانا، ئاكا، ھەدە ۋە باشقىلار.

بوغۇم بىر سوزۇق تاۋۇشتىن ياكى بىر سوزۇق تاۋۇشقا بىر ياكى بىر نەچچە ئۈزۈك تاۋۇشنىڭ قوشۇلۇشىدىن تۈزۈلىدۇ.

مەسىلەن: ئۇ، ئا-نا، ئا-تا، دەرس، ھەرپ ۋە باشقىلار.

قۇر ئاخىرىغا كېلىپ قالغان كۆپ بوغۇملۇق سۆزلەرنىڭ شۇ قۇرغا سىغماي قالغان قىسمى كېيىنكى قۇرغا بوغۇم بويىچە كۆچۈرۈپ يېزىلىدۇ، بۆلۈنگەن بوغۇم ئاخىرىغا سىزىقچە (-) قويۇلىدۇ.

مەسىلەن: ئا- تا- ئوقۇغۇ-
تا، ۋۇش، چى،

3. سۆز

بىر مەنىنى بىلدۈرىدىغان ھەرپلەر يىغىندىسى سۆز دېيىلىدۇ.

مەسىلەن: ئات، يول، تاۋۇز، قوغۇن، ئالما، ئانار، مۇئەللىم ۋە باشقىلار.

سۆزلەر بىر بوغۇملۇق ۋە كۆپ بوغۇملۇق بولىدۇ.

مەسىلەن: گۈل، سۈت، ناۋات، ئاتا، ئانا، ۋەتەن، ئوقۇغۇچى، قىزىلتاغ، تەڭرىتاغ.

9-ئاساسىي مەشىق

1-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى سۆزلەرنى ئوقۇپ چىقىپ، ھەربىر سۆزنىڭ نەچچە ھەرىپتىن تۈزۈلگەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

ئالما، ئانار، ئۈزۈم، ئەنۋەر، كۆز، سۆز

2-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى سۆزلەرنى ئوقۇپ چىقىڭلار. ئۇ سۆزلەردىكى ھەربىر بوغۇمنىڭ نەچچە ئۈزۈك تاۋۇش ۋە سوزۇق تاۋۇشتىن تۈزۈلگەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

كۆۋرۈك، باش، ئوغۇل، قىز، تاغ، باغ، يايلاق

3-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى سۆزلەرنى **بىر قۇردىن** كۆچۈرۈڭلار.

مەكتەپ، كىتاب، بالا، ئېلىپبە، قەلەم، مۇئەللىم

4-كۆنۈكمە. ئۆزۈڭلار 5 سۆز تۈزۈپ يېزىڭلار ۋە ئۇ سۆزلەرنىڭ ھەربىرى قانچە بوغۇمدىن تۈزۈلگەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

5-كۆنۈكمە. 1) ئېلىپبە ناخشىسىنى ئېيتىشنى ئۆگىنىۋېلىڭلار.

2) 32 ھەرىپنى رەتلىك، چىرايلىق قىلىپ يادقا يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

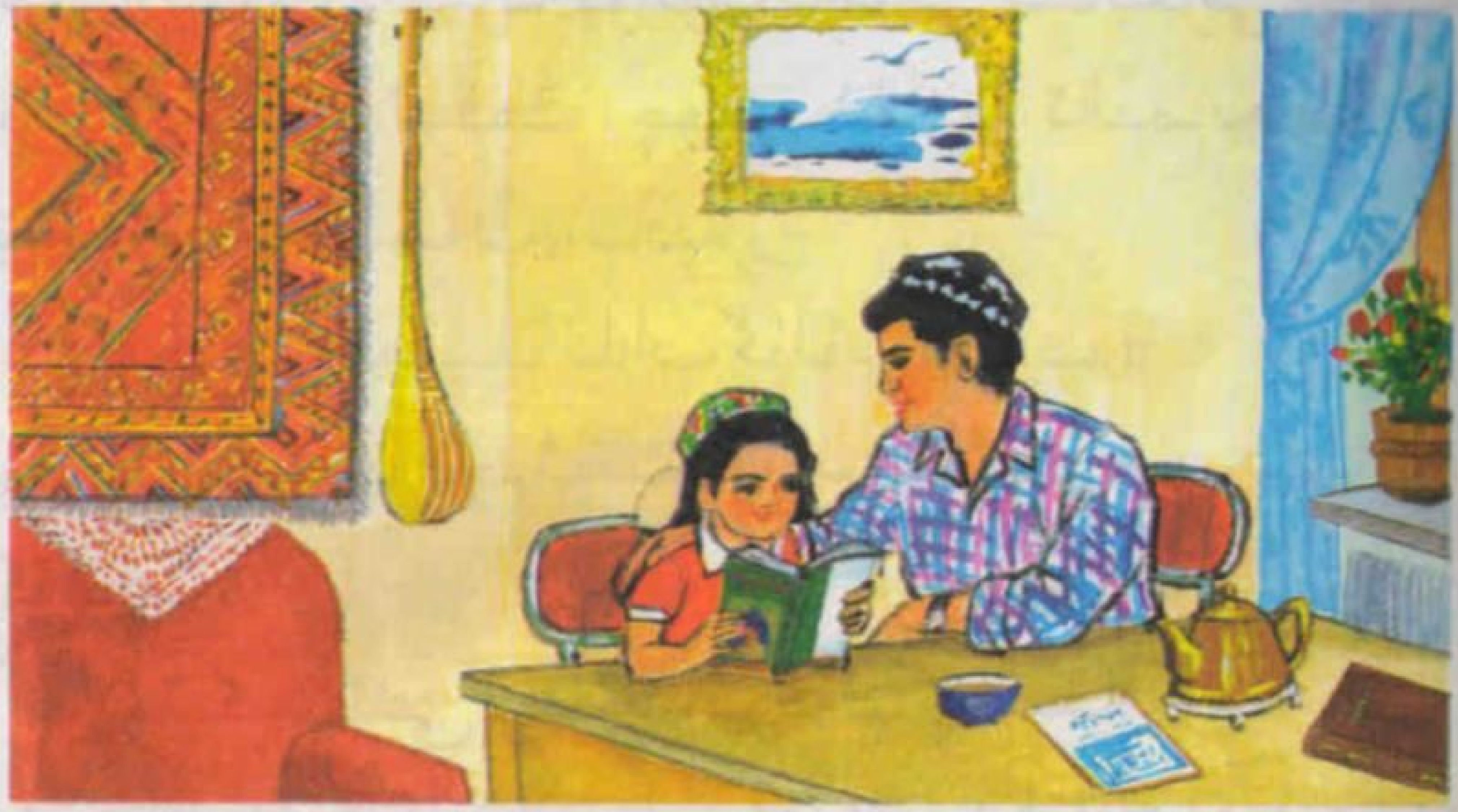

1. ئېلىپبەنى تۈگەتتىم

غۇنچەم مەكتەپتىن ناھايىتى خۇشال ھالدا قايتىپ كەلدى-دە، دادىسىغا:

— دادا، مەن ئېلىپبەنى تۈگەتتىم، — دېدى.

دادىسى خۇشال بولۇپ، غۇنچەمگە:

— ناھايىتى ياخشى بولۇپتۇ. ئۇنداق بولسا، قېنى ئوقۇپ بېقىڭە، قىزىم، — دېدى. غۇنچەم «ئېلىپبە» كىتابىدىكى بىر تېكىستنى قىلچە دۇدۇقلىماي، شارىلداپ ئوقۇپ بەردى.

دادىسى:

— بارىكاللا قىزىم، ياخشى ئۆگىنىپسىز، سىزنى تەبرىكلەيمەن، — دېدى-دە، غۇنچەمنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ قويى-

دى ھەم «ئەمدى سىزگە تۈرلۈك ياخشى كىتابلارنى ئېلىپ بېرىمەن، تىرىشىپ ئوقۇڭ، چوڭ بولغاندا، ئالىم بولۇڭ، ۋەتەن، خەلق ئۈچۈن ئىشلەڭ»، — دېدى.

غۇنچەم دادىسىغا قاراپ كۈلۈپ تۇرۇپ:

— دادا، مەن چوقۇم ئۈمىدىڭىزنى ئاقلايمەن، — دېدى.

كۆنۈكمە.

1. بۇ تېكىستنى ئۈنلۈك ئوقۇپ چىقىڭلار.

2. غۇنچەمگە دادىسى نېمە دېدى؟ غۇنچەم نېمە دەپ جاۋاب بەردى؟ سىلەر قانداق ئوقۇيسىلەر.

3. تېكىستنى سىنىپ دەپتىرىڭلارغا چىرايلىق كۆچۈرۈپ يېزىڭلار.

2. بىزنىڭ ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز

بىزنىڭ ۋەتىنىمىز — جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى، ۋەتىنىمىزنىڭ پايتەختى — بېيجىڭ. دۆلەت بايرىقىمىز بەش يۇلتۇزلۇق قىزىل بايراق. بىرىنچى ئۆكتەبىر — دۆلەت بايرىمى.

بىز ۋەتىنىمىزنى سۆيىمىز، بېيجىڭنى سۆيىمىز، تيەنئەنمېننى سۆيىمىز، ئانا يۇرتىمىز شىنجاڭنى سۆيىمىز. بىز ۋەتەننىڭ ئوغۇل — قىزلىرى. بىز ۋەتەن ئۈچۈن، خەلق ئۈچۈن ئوقۇيمىز.

كۆنۈكمە.

بۇ تېكىستنى ئوقۇپ چىقىڭلار ۋە دەپتىرىڭلارغا چىرايلىق كۆچۈرۈپ يېزىڭلار.

3. بىزنىڭ مەكتەپ

بىزنىڭ مەكتەپ بەك ياخشى. سىنىپلىرىمىز ئازادە ۋە يورۇق. پارتىلار رەت-رەت قىلىپ قاتار قويۇلغان. مۇئەللىم سىنىپقا كىرگەندە، ھەممىمىز ئورنىمىزدىن تىك تۇرۇپ سالام بېرىمىز.

مۇئەللىم دەرسنى ياخشى چۈشەندۈرىدۇ. مۇئەللىم بىزگە: «تىرىشىپ ياخشى ئوقۇڭلار، تاپشۇرۇقلارنى تولۇق ئىشلەڭلار، چوڭلارنى ھۆرمەت قىلىڭلار، ھەممە يەردە تازىلىققا رىئايە قىلىڭلار، كىتاب-دەپتەرلىرىڭلارنى ئاسراپ، پاكىز، رەتلىك تۇتۇڭلار» دېدى. بىز مۇئەللىملەرنىڭ گېپىنى ئاڭلايمىز ۋە ئۇلارنى ھۆرمەت قىلىمىز.

كۆنۈكمە.

بۇ تېكىستنى تېز سۈرئەتتە ئوقۇشنى مەشىق قىلىڭلار.

4. ئوقۇيلى

كېلىڭلار دوستلار مەكتەپكە،
بىز تىرىشىپ ئوقۇيلى.
ئوقۇغاننى كۆڭۈلگە،
كەشتە قىلىپ توقۇيلى.

كۆنۈكمە.

بۇ قوشاقنى يادلىۋېلىڭلار ۋە چىرايلىق كۆچۈرۈپ يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

10-ئاساسىي مەشىق

1-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى رەسىملەرگە قاراپ، بېرىلگەن جۈملىلەردىكى بوش ئورۇنلارنى تولدۇرۇڭلار.

ئۆدەكنىڭ تۇمشۇقى ( ) بولىدۇ.

زىراپىنىڭ بويىنى ( ) بولىدۇ.

توخۇنىڭ تۇمشۇقى ( ) بولىدۇ.

مۈشۈكنىڭ كۆزى ( ) بولىدۇ.

پىلنىڭ بۇرنى ( ) بولىدۇ.

توشقاننىڭ قۇيرۇقى ( ) بولىدۇ.

كېرەكلىك سۆزلەر:

ئۇزۇن، قىسقا، يۇپيۇمىلاق، ئۇچلۇق، ياپىلاق

2-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى رەسىمگە قاراپ، بېرىلگەن جۈملىلەردىكى بوش ئورۇنلارنى تولدۇرۇڭلار.

ئاسماندا ( )، ( )لار ئۇچۇۋاتىدۇ.

قورۇقلۇقتا ( )، ( )، ( )، ( )لار ياشايدۇ.

سۇدا ( )، ( )لار ئۈزۈۋاتىدۇ.

3-كۆنۈكمە. تۆۋەندە بېرىلگەن ھەربىر سۆز ئۈچۈن بىردىن جۈملە تۈزۈپ بېقىڭلار.

(1) مۇئەللىم (2) ۋەتەن (3) مەكتەپ (4) ئوقۇغۇچىلار.

ئۈلگە: مۇئەللىم ئوقۇغۇچىلارغا كۆيۈنىدۇ.

4-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى رەسىمگە قاراپ، ئۇلارنىڭ نېمە قىلىۋاتقانلىقىنى سۆزلەپ بېقىڭلار.

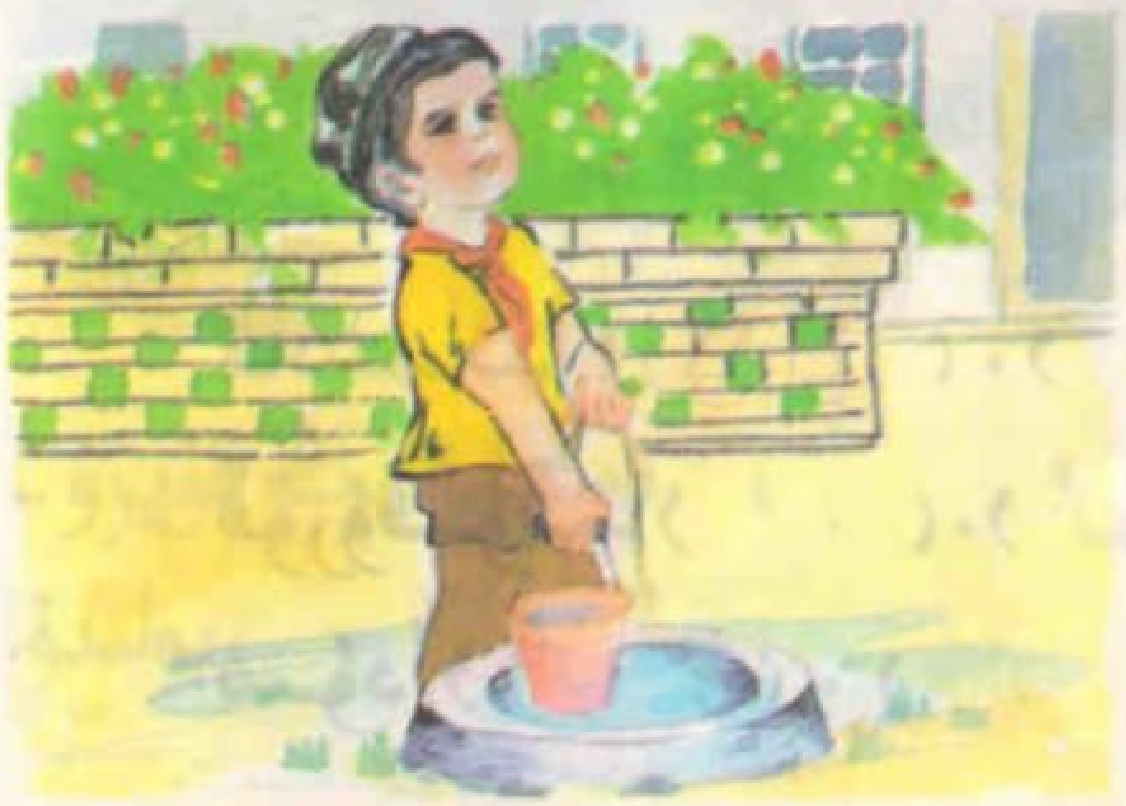

5. ئىتتىپاقلىق كۈچ

بىر، ئىككى، ئۈچ،
ئىتتىپاقلىق كۈچ.
چەيلەپ يانچىيمىز،
دۈشمەن كەلسە دۈچ.

كۆنۈكمە.

بۇ شېئىرنى كۆچۈرۈپ يېزىڭلار ۋە يادلىۋېلىڭلار.

6. ئىككى ئوغلاق

بار ئىكەن، يوق ئىكەن، بۇرۇنقى زاماندا ئىككى ئوغلاق بولغان ئىكەن. ئۇلار بىر جايدا تۇغۇلۇپ، سەكرەپ-تاقلاپ ئىناق ياشايدىكەن. بىر كۈنى ئىككىسى تويۇقسىز ئىنچىكە تاختا كۆۋرۈكتە بىر-بىرىگە دۈچ كېلىپ قاپتۇ. قارا ئوغلاق ئاق ئوغلاققا: «ماڭا يول بەر!»، دەپتۇ. ئاق ئوغلاق: «ياق، سەن ماڭا يول بەر!»، دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئىككىسى بىر-بىرىگە زادىلا يول بەرمەي ئۇسۇشۇپتۇ. تاقىشىپ-تاقىشىپ ئاخىرى ھەر ئىككىسى سۇغا تىك موللاق چۈشۈپتۇ.

كۆنۈكمە.

بۇ تېكىستنى ئوقۇڭلار ۋە ئۆز تىلىڭلارغا ئايلاندۇرۇپ سۆزلەپ بېرىڭلار.

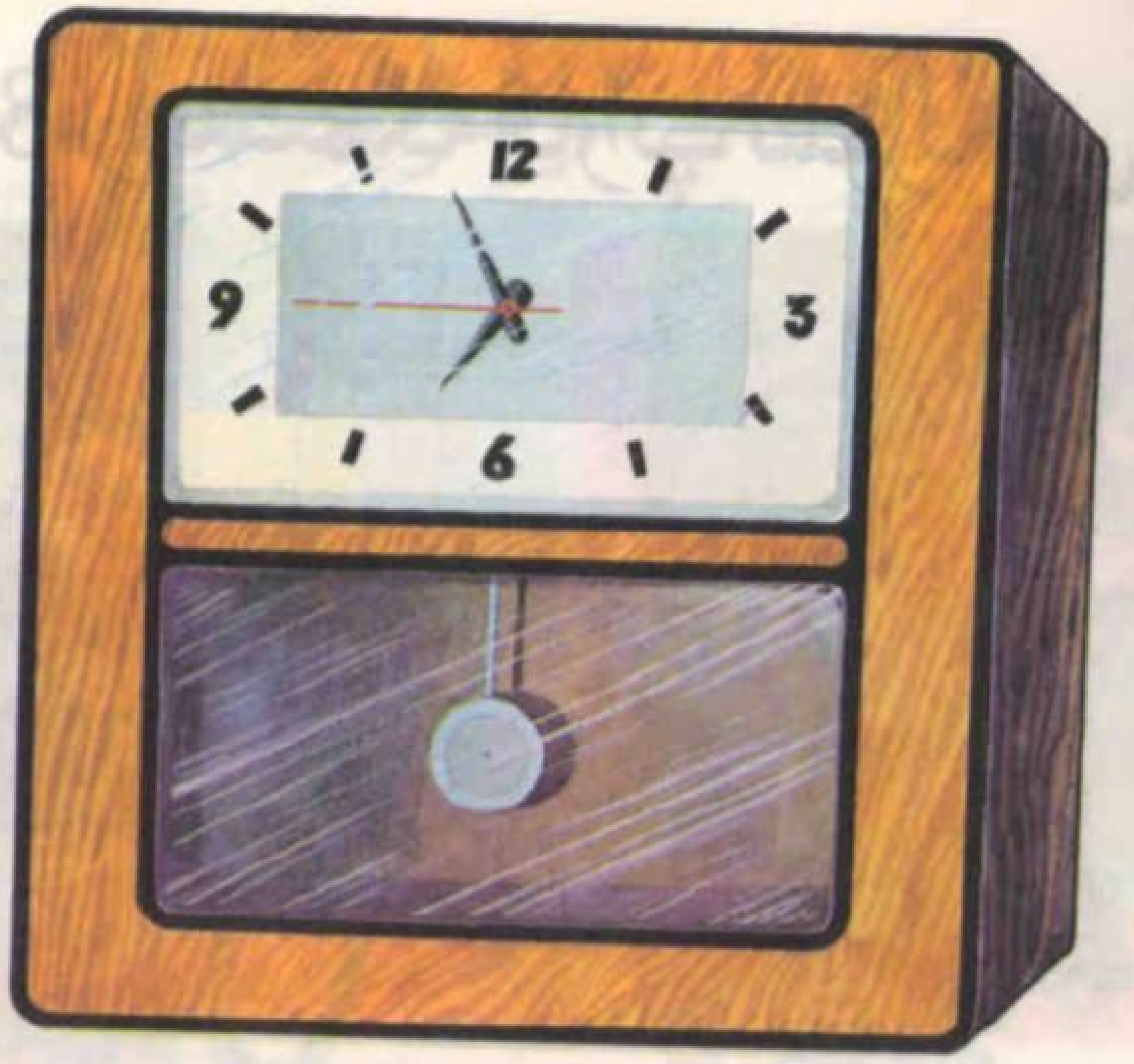

7. چىك-چىك

چىك، چىك، چىك.
ئويغان بالىجان.
تەييارلىدى چاي،
ساڭا ئانىجان.

چىك، چىك، چىك،
مەكتەپكە يول ئال.
تىرىشىپ ئۆگەن،
ئۇستاز سۆزى بال.

كۆنۈكمە.

1. شېئىرنى ئۈنلۈك ئوقۇڭلار ۋە يادلىۋېلىڭلار.
2. شېئىرنى يادقا يېزىڭلار.

8. رەسىمگە قاراپ سۆزلەش

كۆنۈكمە.

1. ئەسقەر ئورنىدىن ئەتىگەن سائەت قانچىدە تۇردى؟
2. ئەسقەر ئورنىدىن تۇرغاندىن كېيىن، ئۆيدە قانداق ئىشلارنى قىلدى؟
3. ئەسقەر ئەتىگەن سائەت نەچچىدە مەكتەپكە ماڭدى؟

9. كىم توغرا قىلدى

يالقۇننىڭ دىلشات ۋە مۇختەر دېگەن ئىككى دوستى بار ئىدى. ئۇلار ئۈچىلىسى بىرىنچى سىنىپتا ئوقۇيتتى.

بىر كۈنى ئوقۇتقۇچى ئوقۇغۇچىلارغا ئەدەبىيات ۋە ھېساب دەرسلىرىدىن تاپشۇرۇق بەردى. يالقۇن ئەدەبىياتتىن بەرگەن تاپشۇرۇقنى ياخشى ئىشلىدى. بىراق ھېسابتىن بېرىلگەن ئۈچ مەسىلىدىن بىرىنى ئىشلىيەلمىدى.

يالقۇن ئەتىسى ئەتىگەن مەكتەپكە بېرىپ، دىلشات بىلەن مۇختەرنى كۆرۈش بىلەنلا:

— مەن ھېسابتىن بېرىلگەن بىر مەسىلىنى ئىشلىيەلمىدىم، — دېدى.

— مەن ئىشلەپ بولدۇم، مە، كۆچۈرۈۋال، — دېدى

دىلشات.

— ئابلىقۇن، كۆچۈرۈۋالمىغىن، ئۆمەسلىنى مەن چۈشەندۈرۈپ قوياي، ئۆزۈڭ ئىشلىگىن. — دېدى مۇختەر.

مۇختەرنىڭ چۈشەندۈرۈپ قويۇشى بىلەن ئابلىقۇن ئۇ مەسلىنى ئاخىرى ئۆزى مۇستەقىل ئىشلەپ چىقتى.

كۆنۈكمە.

1. تېكىستنى ئۈنلۈك ئوقۇپ چىقىڭلار.

2. ئابلىقۇنغا كىمنىڭ بەرگەن ياردىمى توغرا بولدى؟ نېمە ئۈچۈن؟

11-ئاساسىي مەشق

1-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى ماقال-تەمسىللەرنى ئوقۇپ چىقىڭلار ۋە ھەربىر ماقال-تەمسىلدە نەچچە سۆز بارلىقىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

كۈچ بىرلىكتە، ئىش ئۆملۈكتە.

تاما-تاما كۆل بولار.

بىلگەننى ئۆگەت، بىلمىگەننى ئۆگەن.

ئالىم بولساڭ، ئالەم سېنىڭ.

2-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكىلەرنىڭ نېمىلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭلار ۋە دەپتىرىڭلارغا يېزىڭلار.

10. لېنىننىڭ باللىق چاغلىرى

لېنىن كىچىك ۋاقتىدا ئەستايىدىل ئۆگىنىدىغان بىر بالا ئىدى.

لېنىن مەكتەپتە ھەممە دەرسنى ئەلا دەرىجىدە ئوقۇيتتى. مۇئەللىم دەرس سۆزلىگەندە، كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلايتتى. ئوقۇتقۇچى بەرگەن تاپشۇرۇقلارنى ئەستايىدىل ئىشلەيتتى.

لېنىن مەكتەپتە دەرسلىرىنى پۇختا تەييارلاپ بولغاندىن كېيىن، دەرستىن سىرت يەنە كۆپلىگەن كىتابلارنى ئوقۇيتتى. كىتابلاردىن ئوقۇغان چۆچەكلەرنى باشقىلارغا ئېيتىپ بېرەتتى. ئۇ كىتابلاردىكى ئەمگەكچان ۋە قەھرىمان شەخسلەرنى ياخشى كۆرەتتى، ئۇلارنى ئۈلگە قىلاتتى.

لېنىن كىتابنى بەكمۇ ئاسرايتتى، ئۇ كىتابنى ھەرگىز پاسكىنا قىلمايتتى ۋە ئۇيەر-بۇيەرگە قالايمىقان تاشلىمايتتى.

لېنىن بالا ۋاقتىدا مانا شۇنداق ئۆگىنىدىغان ياخشى بالا ئىدى.

كۆنۈكمە.

بۇ تېكىستنى ئۈنلۈك ئوقۇڭلار ۋە لېنىننىڭ بالا ۋاقتىلىرىدا قانداق ئۆگىنىدىغانلىقىنى سۆزلەپ بېقىڭلار.

11. كۆۋرۈكتىن ئۆتكۈزۈش

لېي فېڭ كىچىك ۋاقتىدا مەكتەپكە بارغاندا ئۆتىدىغان بىر كىچىك كۆۋرۈك بار ئىدى.

بىر كۈنى لېي فېڭ بىرنەچچە كىچىك ساۋاقداشلىرى بىللە مەكتەپكە كېتىۋاتقاندا، قاتتىق يامغۇر يېغىپ كەتتى. ئۇلار كۆۋرۈكنىڭ يېنىغا كەلگەندە، ئۆستەڭ سۈيىنىڭ كۆۋرۈكتىن تېشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردى. لېي فېڭ: «كېلىڭلار، مەن سىلەرنى ھاپاش قىلىپ ئۆتكۈزەي»، دېدى ۋە ئۇلارنى بىرمۇ بىر ھاپاش قىلىپ ئۆتكۈزدى. مەكتەپتىن قايتقاندا، ئۇ ساۋاقداشلىرىنى يەنە بىرمۇ بىر ھاپاش قىلىپ ئۆتكۈزدى.

كۆنۈكمە.

1. تېكىستنى پىششىق ئوقۇپ چىقىڭلار.
2. قاتتىق يامغۇر يېغىۋاتقاندا، لېي فېڭ ساۋاقداشلى-

رىنىڭ كۆۋرۈكتىن ئۆتۈشىگە قانداق ياردەم قىلدى؟

3. تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى چىرايلىق كۆچۈرۈپ يېزىڭلار.

1) مەكتەپكە بارغاندا، ئۇلار مۇشۇ كۆۋرۈكتىن ئۆتەتتى.

2) مەكتەپتىن ئۆيگە قايتقاندىمۇ ئۇلار يەنە مۇشۇ كۆۋرۈكتىن ئۆتەتتى.

12. بىز ئەمگەكنى سۆيىمىز

بىز بىرىنچى سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرى. بىز تىرىشىپ ياخشى ئوقۇيمىز. بىز ئەمگەكنى قىزغىن سۆيىمىز. ئەمگەك قىلىش شەرەپلىك، ھورۇنلۇق نومۇس ئىش. ئەمگەك سۆيگەن ياخشى بالا، ئەمگەك سۆيمىگەن ھورۇنلار ياخشى بالا ئەمەس. بىز ھورۇن بولمايمىز، دائىم ئەمگەكچان بولىمىز.

كۆنۈكمە. بۇ تېكىستنى چىرايلىق قىلىپ كۆچۈرۈپ يېزىڭلار.

ئاساسىي مەشىق

ئىتتىپاقلىق ناخشىسى

ھەرخىل بىزنىڭ تىلىمىز،
بىر نىيەتتە سۆزلەيمىز.
ساپ ۋە جۇشقۇن دىلىمىز،
بىر نىشاننى كۆزلەيمىز.
ئىتتىپاقلىق ناخشىمىز،
ياڭرار دىلدىن ھەرقاچان.
قېرىنداشلىق، بىرلىكنى،
قوغدايمىز بىز ھەر زامان.

كۆنۈكمە. بۇ شېئىرنى يادلىۋېلىڭلار.

2- كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى رەسىمگە قاراپ، ئۇلارنىڭ نېمىلەر ئىكەن-
لىكىنى ئېيتىپ بېقىڭلار ۋە ئۇلارنىڭ نامىنى سۈرەتتىكى تەرتىپ بو-
يىچە دەپتىرىڭلارغا چىرايلىق قىلىپ يېزىڭلار.

كېرەكلىك سۆزلەر: 1. شىر، 2. يولۋاس، 3. توز،
4. مۆشۈكياپىلاق، 5. بۈركۈت، 6. ئالا قاغا، 7. كىرپە،
8. تۈلكە، 9. تۇرنا، 10. تىيىن، 11. زىراپە،
12. ئاققۇ، 13. قارلىغاچ.

13. ئەلگە كېرەكلىك ئەۋلاد بولىمىز

مېھرىنى تۆكۈپ،
بېرىپ كۆپ بىلىم.
ساۋاتلىق قىلدى،
بىزنى مۇئەللىم.
ئەلگە كېرەكلىك،
ئەۋلاد بولىمىز.
تىرىشىپ ئەلا،
ئوقۇپ ھەردائىم.

كۆنۈكمە.
بۇ شېئىرنى يادلىۋېلىڭلار.

14. رەسىمگە قاراپ سۆزلەش

1-كۆنۈكمە.

يۇقىرىقى رەسىمدىكى كىشىلەر نېمە قىلىۋاتىدۇ؟ سىلەر چوڭ بولغاندا، نېمە ئىش قىلىسىلەر؟ سۆزلەپ بېقىڭلار.

2-كۆنۈكمە.

يۇقىرىدىكى رەسىمگە قاراپ، بۇ ئىككى قىزنىڭ كىيگەن كىيىملىرىدە قانداق ئوخشىماسلىق بارلىقىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

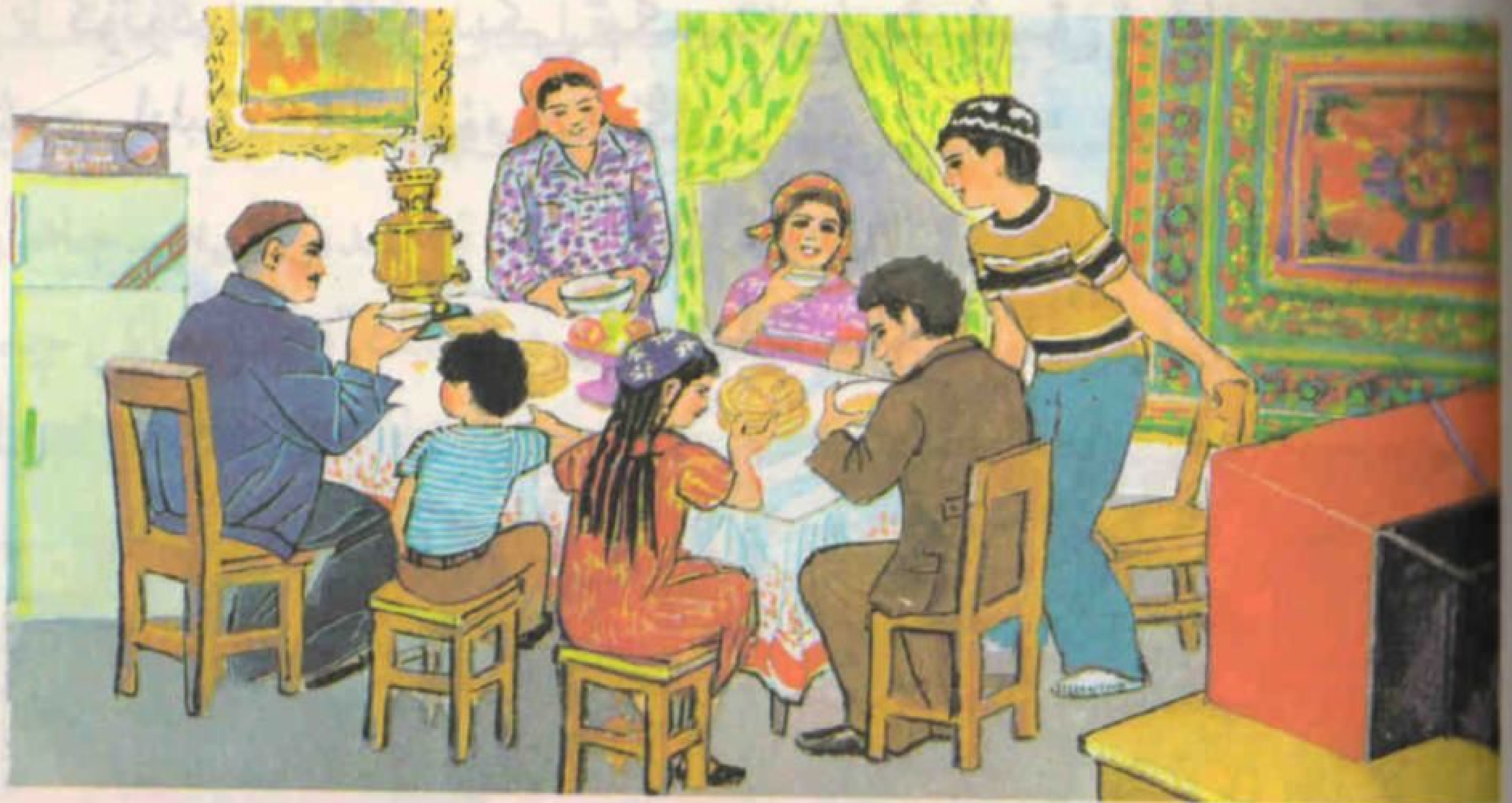

15. ئىناق ئائىلە

مېنىڭ دادام ئىشچى. ئاپام ئوقۇتقۇچى، مېنىڭ ئىككى ئاكام، ئىككى ھەدەم بار. چوڭ ئاكام قاسىم ئالىي مەكتەپنى تۈگىتىپ، خىزمەتكە چىقتى. چوڭ ھەدەم دىلبەر بېيجىڭ مىللەتلەر ئونىۋېرسىتېتىدا ئوقۇيدۇ. ئىككىنچى ئاكام قادىر 10-سىنىپتا ئوقۇيدۇ. ھەدەم دىلنۇر 5-سىنىپتا ئوقۇيدۇ. مەن بۇيىل 1-سىنىپقا كىردىم. ئاتا-ئانىمىز بىزنى بەكمۇ ياخشى كۆرىدۇ. بىزگە كۆيۈنىدۇ. بىزمۇ ئاتا-ئانىمىزنى بەك ياخشى كۆرىمىز، ھەركۈنى ئەتىگەندە ئۇلارغا سالام بېرىمىز، ئۇلارنىڭ گېپىنى ئاڭلايمىز. مەن ئاتا-ئانامنى ۋە ئاكا-ھەدىلىرىمنى ھۆرمەت قىلىمەن. بىزنىڭ ئائىلىمىز بەكمۇ ياخشى ئىناق ئائىلە.

كۆنۈكمە. يۇقىرىدىكى تېكىستنى پىششىق ئوقۇپ چىقىڭلار ۋە چىرايلىق كۆچۈرۈپ يېزىڭلار.

16. باھار

مارت ئېيى كەلدى. تۈن قىسقىراپ، كۈن ئۇزىراشقا ۋە ھاۋا ئىسسىپ، قارلار ئېرىشكە باشلىدى. ئېرىق-ئۆستەڭلەر، سايلار سۇغا تولدى. قارنىڭ ئورنىغا يامغۇر يېغىشقا باشلىدى. كۈنگەي يەرلەردىكى قارلار ئېرىپ، ياپيېشىل ئوتلار ئۈسۈپ چىقتى. دەرەخ بىخلىرى كۈندىن كۈنگە يوغىناشقا باشلىدى.

ئېرىق بويلىرىدا ياپۇزلار ئۈنۈپ چىقتى، بېدىلەر كۆكىرىشكە باشلىدى، ماماكاپلار ئېچىلدى. توپ-توپ قۇشلار ئىسسىق جايلاردىن ئۇچۇپ كېلىشكە باشلىدى. ئاسماندا تۇرنىلار قاتار-قاتار تىزىلىشىپ ئۇچۇپ ئۆتۈشكە باشلىدى.

ئاپرېل كۈنلىرى كەلدى، قارلار ئېرىپ تۈگىدى. يەر-جاھان كۆپكۆك مايسىلار بىلەن پۈركەندى. دەرەخلەر يوپۇرماق چىقىرىپ، ياپيېشىل تۈسكە كىردى. دېھقانلار ئەتىيازلىق تېرىلغۇ ئىشلىرىغا جىددىي كىرىشتى. ئېتىزلاردا ئىش قايناپ كەتتى. باغلاردا ئالما، ئۆرۈكلەر چېچەكلىدى. ئىللىق باھار شامىلى گۈرۈلدەپ ئۇرماقتا. ئەتراپتىن ھەرخىل قۇشلارنىڭ يېقىملىق سايراشلىرى ئاڭلانماقتا.

تېپىشماق:

كۈنلەر ئىسسىپ، قار ئېرىپ،
سۇ سايلارغا تولغان چاغ.
ئېيتىپ بەرگىن، جان دوستۇم،
بىلسەڭ مۇشۇ قايسى چاغ؟

كۆنۈكمە.

1. تېكىستنى ئۈنلۈك ئوقۇپ چىقىڭلار.
2. مارت ئېيى كېلىش بىلەن تەبىئەتتە قانداق ئۆزگىرىشلەر بولىدۇ؟ سۆزلەپ بېقىڭلار.
3. ئاپرېل كۈنلىرى كەلگەندە، تەبىئەتتە قانداق ئۆزگى-

-رىشلەر بولىدۇ؟ بۇنىڭ ئالامىتى قايسىلار؟

4. تۆۋەندىكى جۈملىلەر ئارىلىقىدىكى كۆپ چېكىتلەرنىڭ ئورنىغا مۇۋاپىق سۆزلەرنى قويۇپ جۈملىلەرنى تولۇقلاپ كۆچۈرۈڭلار.

ئاپرېل كۈنلىرى . . . . . . ئېرىپ تۈگىدى. يەر-جاھان . . . . . . بىلەن پۈركەندى. دەرەخلەر يوپۇرماق چىقىرىپ . . . . . . تۈسكە كىردى. دېھقانلار ئەتىيازلىق . . . . . . كىرىشمەكتە. ئېتىزلاردا ئىش . . . . . . كەتتى. باغلاردا . . . . . . چېچەكلىدى. ئەتراپتىن ھەرخىل قۇشلارنىڭ . . . . . . ئاڭلانماقتا.

5. تېكستنىڭ ئاخىرىدىكى تېپىشماقنىڭ جاۋابىنى ئېيتىپ بېقىڭلار.

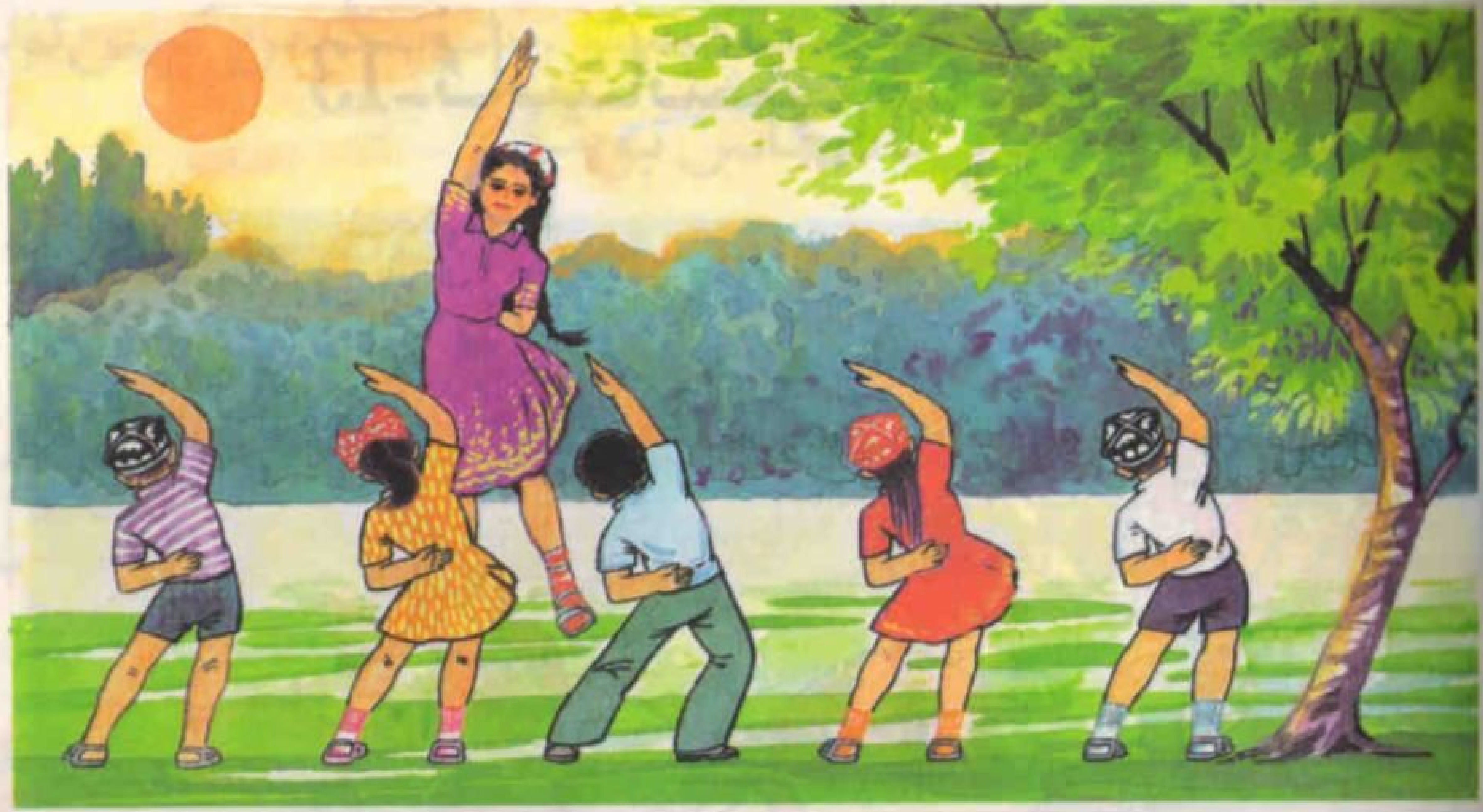

17. ئويناپلى بىز تەنھەرىكەت

سەھەر تۇرۇپ ھەر كۈنى .
قاتار بولۇپ رەتمۇ رەت ،
ئەتىگەن ساپ ھاۋادا .
ئويناپلى بىز تەنھەرىكەت.
غۇلاچ كېرسەك، ئېگىلسەك.
بەدەن يوغۇرۇپ چېنىقساق،
ساغلام بولۇپ تېنىمىز .
ئۆمرىمىز بولار ئۇزاق .

كۆنۈكمە.

بۇ شېئىرنى يادلىۋېلىڭلار.

13-ئاساسىي مەشق

ئىناق توشقانلار

ئورماندا بىر تۈلكە بار ئىكەن. ئۇ توشقانلارغا زادىلا ئارام-چىلىق بەرمەپتۇ. بىر قېرى توشقان توشقانلارنى ئەتراپىغا يىغىپ: «قېرىنداشلار، بىز كۆپ، تۈلكە يالغۇز. شۇڭا ھەممە-مىز بىرلىشىپ، تۈلكىنى قورقۇتۇپ، ئورماندىن قوغلىۋېتەيلى» دەپتۇ. ئۇلار ئورمان ئىچىگە مۆكۈنۈپ تۇرۇپ، تۈلكە كەلگەن-دە، ھەممىسى بىرلا ۋاقىتتا: «يوقال بۇيەردىن!» دەپ ۋارقى-رىشىپتۇ. تۈلكە قورققىنىدىن ئۆز-ئۆزىگە: «ۋايجان، بۇيەردە بىر يىرتقۇچ ھايۋان بار ئوخشايدۇ، ئۇ مېنى يېمەكچىمۇ-نېمە؟ يا ئاللا، ئۇنىڭ ئاۋازى نېمە دېگەن قورقۇنچلۇق-ھە؟!»

دەپتۇ-دە، بۇيەردىن قېچىپ كېتىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن تۈل-كە بۇ ئورمانغا ئاياغ باسماس بوپتۇ.

1-كۆنۈكمە. بۇ تېكىستنى پىششىق ئوقۇپ چىقىڭلار ۋە قايتا-قايتا بايان قىلىپ بېرىڭلار.

2-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى رەسىمگە قاراپ، بېرىلگەن جۈم-لىلەردىكى بوش ئورۇنلارنى تولدۇرۇپ، جۈملىلەرنى كۆچۈ-رۈپ يېزىڭلار.

1. ئاسماندا ( )، قاتار تىزىلىپ ئۇچۇپ كېتىۋاتىدۇ.
2. دەرەختىن ( ) يەرگە چۈشۈۋاتىدۇ.
3. ئوقۇغۇچىلار يەرگە چۈشكەن ( ) سۈپۈرۈۋاتىدۇ.

كېرەكلىك سۆزلەر: غازاڭلار، تۇرنىلار، غازاڭلارنى.

پۇتبول ئويناپمەن

پۇتبول ئويناپ هارمايمەن، كۇچەپ تەپكەن پۇتبولۇم،
چۇشۇپ كەگرى مەيدانغا. كىرەر ئۇچۇپ قاپقىغا.
كىلەلسۇن كىمموۇ تەلڭ، توسالماستىن ۋاراتار،
باتۇر، قەيسەر ئوغلانغا. يىقىلىدۇ ئارقىغا.

ئالغا قاراپ يۇگرەيمەن، پۇتتا پۇتبول ئوينىتىپ،
بارمەندە كۇچ، جاسارەت. شامالدىن تىز ئۇچىمەن،
كۇندىن-كۇنگە ئۇرلەيمەن، بولۇپ ئاخىر چىمپىيون،
يىتىلدۇرۇپ ماھارەت. شان-شەرەپلەر قۇچىمەن.

كۇنۇكمە. بۇ شىئىرنى پىششىق ئوقۇپ چىقىڭلار ۋە يادلىۋىلىڭلار.

19. ھۇرۇن

بىر ھۇرۇن ئادەمدىن نەسىردىن ئەپەندىم سوراپتۇ:
— بۇرادەر، ھال — ئەھۋالىڭىز قانداقراق؟
— يامان ئەمەس، — دەپتۇ ھۇرۇن، — تاپسام يەيمەن، تاپال-
مىسام، قانائەت قىلىپ يۇرۇۋىرىمەن.
— ئەمىسە سىز شەھىرىمىزنىڭ ئىتلىرىغا ئوخشاپ قاپ-
سىز! — دەپتۇ ئەپەندىم.
كۇنۇكمە. 1. يۇقىرىدىكى لەتىپىنى پىششىق ئوقۇپ چىقىڭ-
لار، ئۇنىڭدا ھۇرۇنلۇقنىڭ بەكمۇ يامان ئىش ئىكەنلىكى قان-
داق بايان قىلىنغان؟ سۆزلەپ بېقىڭلار.
2. بۇ لەتىپىنى چىرايلىق كۆچۈرۈپ يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

20. بۇ نېمە؟

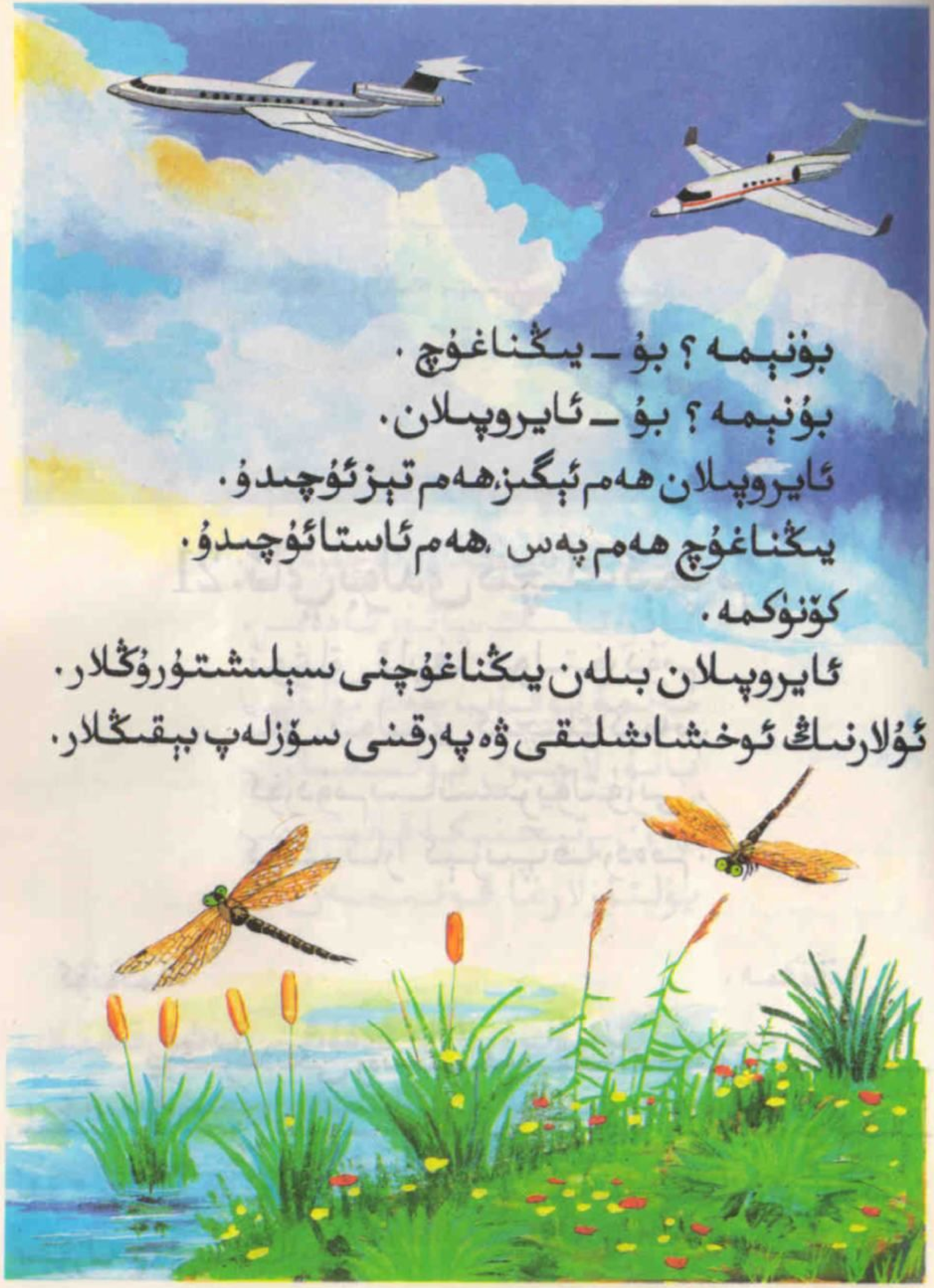

بۇ نېمە؟ بۇ — يىڭناغۇچ.

بۇ نېمە؟ بۇ — ئايروپىلان.

ئايروپىلان ھەم ئېگىز، ھەم تېز ئۇچىدۇ.

يىڭناغۇچ ھەم پەس، ھەم ئاستا ئۇچىدۇ.

كۆنۈكمە.

ئايروپىلان بىلەن يىڭناغۇچنى سېلىشتۇرۇڭلار.

ئۇلارنىڭ ئوخشاشلىقى ۋە پەرقىنى سۆزلەپ بېقىڭلار.

21. ئاي بولدى كېچىك كېمەم

ئورغاق ئايغا ئولتۇردۇم،
ئاي بولدى كېچىك كېمەم.
كۆردۈم سانسىز يۇلتۇزنى،
كۆك ئارا كېزىپ ھەردەم.

كۆنۈكمە.

يۇقىرىدىكى رەسىمگە دىققەت بىلەن سەپسېلىڭلار، ئاندىن شېئىرنى ئوقۇڭلار. ئاي نېمىگە ئوخشايدۇ؟ بالا ئايغا ئولتۇرۇپ كۆك ئاسماندا نېمىلەرنى كۆردى؟ سۆزلەپ بېقىڭلار.

22. يۇلتۇزلارغا قونىمەن

ئاسماندىكى پولات قۇش.
ئويناپ - ئويناپ ئۇچسەن.
قايىل قىلىپ ھەممىنى،
ھەردەم زەپەر قۇچسەن.

ئۇزاق يەرلەرسەن بىلەن.
بىزلەر ئۇچۇن بىر قەدەم.
سېنى شۇنداق ئۇچۇرغان،
قۇدرەتلىك، باتۇر ئادەم.

مەنمۇ ئوقۇپ چوڭ بولۇپ،
باتۇرلاچىن بولىمەن.
پەن-تېخنىكا قانىتىم،
يۇلتۇزلارغا قونىمەن.

كۆنۈكمە.

1. شېئىرنى ئۇنلۇك ۋە راۋان ئوقۇشنى مەشق قىلىڭلار.
2. تۆۋەندىكى سۆزلەرنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىۋېلىڭلار.
قايىل قىلىش، زەپەر قۇچۇش، قۇدرەتلىك، پولات قۇش، لاچىن.
3. بۇ شېئىرنى يادلىۋېلىڭلار.

23. قاغا بىلەن سېغىزخان

(مەسەل)

بىركۈنى قاغا سېغىزخان بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، ئۇزىچە ماختىنىپتۇ:

— مەن ئاجايىپ بىر قۇشمەن. يەردە بايۋەچچىلەردەك ماڭىمەن. ئاسماندا پەرۋاز قىلىپ ئۇچىمەن. قاقىلداپ چىرايلىق ناخشا ئېيتالايمەن.

شۇچاغدا سېغىزخان مۇنداق سوئال قويۇپتۇ:

— قۇشلار شاھى قىران بۈركۈتنى بىلەمسەن؟

— بىلىمەن.

— ئۇنىڭ قىياغا قاراپ ئۇچقانلىقىنى كۆرگەنمىدىڭ؟

— كۆرگەنىدىم.

— ئۇنىڭ ماختانغانلىقىنى ئاڭلىغانمىدىڭ؟

— ئاڭلىمىغان.

— كۆيچى قۇش بۇلبۇلنى بىلەمسەن؟

— بىلىمەن.

— ئۇنىڭ يېقىملىق سايراشلىرىنى ئاڭلىغانمىدىڭ؟

— ئاڭلىغانمەن.

— ئۇنىڭ ماختانغانلىقىنى كۆرگەنمىدىڭ؟

— ياق.

— قىران بۈركۈتتەك ئالغۇر، بۇلبۇلدەك كۆيچى ماختانمايدۇ. سەن نېمە ئۈچۈن شۇنچىۋالا ماختىنىسەن؟!

بۇگەپلەرنى ئاڭلىغان قاغا سېغىزخانغا جاۋاب بېرەلمەي، خىجىل بولغان ھالدا ئۇچۇپ كېتىپتۇ.

كۆنۈكمە.

يۇقىرىدىكى مەسەلنى پىششىق ئوقۇپ چىقىپ، قايتا بايان قىلىپ بېرىڭلار.

14-ئاساسىي مەشىق

1-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى رەسىملەرنىڭ نامىنى تىرناق ئىچىگە يېزىڭلار ۋە بېرىلگەن جۈملىلەرنى ئوقۇپ چۈشىنىۋېلىڭلار.

( )

( )

( )

قۇياش يەرشارىدىن چوڭ. يەرشارى ئايدىن چوڭ.

( )

( )

( )

پويىز ماشىنىدىن تېز ماڭىدۇ. ماشىنا ئات ھارۋىسىدىن تېز ماڭىدۇ.

2-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى قوي بىلەن ئۆچكىنى سېلىشتۇرۇڭلار. ئۇلار قايسى جەھەتتىن بىر-بىرىگە ئوخشىمايدۇ؟

3-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى رەسىمگە قاراپ، تۆت پەسىلنىڭ بىر-بىرىدىن قانداق پەرقلىنىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېقىڭلار.

4-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى ئوقۇڭلار، كۆچۈرۈپ يېزىڭلار ۋە يادلىۋېلىڭلار.

بىر يىل 366 كۈن، 12 ئاي، تۆت پەسىل بولىدۇ. بىر پەسىل ئۈچ ئاي بولىدۇ، بىر ئاي 30 ياكى 31 كۈن بولىدۇ، بىر ئاي تۆت ھەپتە بولىدۇ، بىر ھەپتە 7 كۈن بولىدۇ.

24. روخسەت سوراش خېتى

روخسەت سوراش خېتىگە ئالدى بىلەن كىمدىن روخسەت سورايدىغانلىقى، نېمە ئۈچۈن ۋە قانچىلىك ۋاقىت روخسەت سورايدىغانلىقى يېزىلىشى كېرەك. ئاخىرىدا روخسەت سورىغۇچىنىڭ ئىسىم - فامىلىسى ۋە ئاي، كۈنلىرىنىڭ يېزىلىشى لازىم.

ئۈلگە:

روخسەت سوراش خېتى

ھۆرمەتلىك خاسىيەت مۇئەللىمگە:

ئاپام تۇيۇقسىز قاتتىق ئاغرىپ قالدى، دادام ئاپامنى دوختۇرغا ئېلىپ بارماقچى. ئۆيدىكى ئىككى ياشلىق كىچىك ئۇكامغا مەندىن باشقا قاراپ تۇرغۇدەك ئادەم يوق. شۇڭا ماڭا بىر كۈن روخسەت بېرىشىڭىزنى سورايمەن.

ھۆرمەت بىلەن: ئوقۇغۇچىڭىز گۈلبوستان.

1999-يىل 9-ئاينىڭ 20-كۈنى

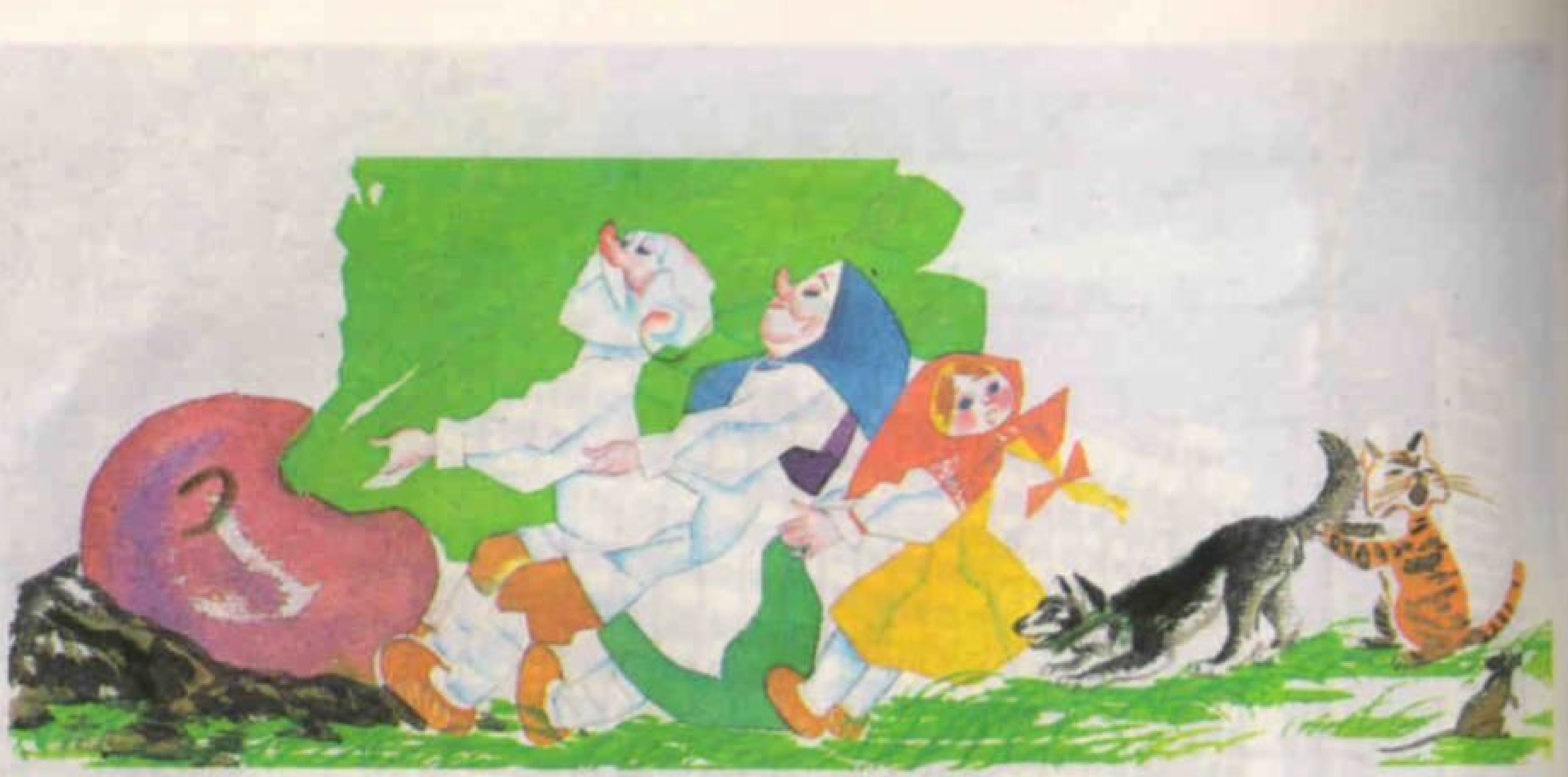

25. چامغۇر يۇلۇش

بىر بوۋاي چامغۇر تېرىپتۇ ۋە چامغۇرلىرىم راسا چوڭ بولسۇن دەپ، تەرتۆكۈپ ئىشلەپتۇ. چامغۇرلار ھەقىقەتەن تازا چوڭ بولۇپ ئۆسۈپتۇ.

كۈز بولغاندا، بوۋاي چامغۇرلىرىنى يۇلۇپ ئالماقچى بولۇپ تارتىپ بېقىپتۇ، لېكىن يۇلۇشقا كۈچى يەتمەپتۇ. بوۋاي موماينى چاقىرىپتۇ. بوۋاي چامغۇرنى تارتىپتۇ، موماي بوۋاينى تارتىپتۇ، لېكىن چامغۇرنى يەنىلا يۇلۇپ ئالالماپتۇ. شۇڭا موماي نەۋرىسىنى چاقىرىپتۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن قانداق قىلىپتۇ؟

كۆنۈكمە.

بۇ تېكىستتە قانداق ئوي - پىكىر ئالغا سۈرۈلگەن؟ قېنى كىم سۆزلەپ باقىدۇ.

26. ئۈرۈمچى

ئۈرۈمچى — مەملىكىتىمىزدىكى چوڭ شەھەرلەرنىڭ بىرى. ئۇ، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ مەركىزى، شۇنىڭدەك سىياسى، ئىقتىساد، مەدەنىيەت، مائارىپ ۋە ئىلىم-پەن مەركىزى. ئۈرۈمچىدە خەلق سارىيى، ئاپتونوم رايونلۇق مۇزېي، خەلق مەيدانى، خەلق تىياتىرخانىسى ۋە بىرقانچە ئالىي بىلىم يۇرتلىرى بار. ھەيۋەتلىك قىزىل تاغ ئۈرۈمچىنىڭ ھۆسنىگە ھۆسن قوشۇپ تۇرىدۇ. بۇ شەھەردە ھەر مىللەت بالىلىرى ئىناق ۋە خۇشال-خۇرام ياشايدۇ.

بىز ئۈرۈمچىنى قىزغىن سۆيىمىز ۋە ئۇنى تېخىمۇ گۈزەل شەھەرگە ئايلاندۇرىمىز.

كۆنۈكمە. بۇ تېكىستنى ئۈنلۈك ئوقۇڭلار ۋە چىرايلىق كۆچۈرۈپ يېزىڭلار.

27. كۈندىن كۈنگە ئۆرلەيمىز

يەتتە ياشقا كىرسەممۇ،
دەيدۇ خەقلەر «بالىسەن»،
بىرىنچىنى تۈگىتىپ،
كۆپلەپ بىلىم ئالدىممەن.
ئوقالايمەن ھېكايە،
قولغا ئېلىپ كىتابنى.
چىقىرىمەن سىنىساڭ،
خېلى قىيىن ھېسابنى.
ھەركۈنى ئويناپ تەنھەرىكەت،
چېنىقىمەن ھەر قاچان.
قىزغىن سۆيۈپ ئەمگەكنى،
بولىمەن ھامان ئىشچان.
ئىككىنچىگە كۆچتۈممەن،
رەھمەت سىزگە مۇئەللىم.
كۈندىن كۈنگە ئۆرلەيمەن،
تىرىشىپ ئوقۇپ دائىم.

كۆنۈكمە. يۇقىرىدىكى شېئىرنى ئوقۇپ، بىر يىلدىن بۇيان قانداق ئالغا باسقانلىقىڭلارنى سۆزلەپ بېرىڭلار.

ئومۇمىي تەكرار

1- كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى تېكىستنى توغرا ۋە تېز ئوقۇشنى مەشىق قىلىڭلار.

بىزنىڭ ۋەتىنىمىز

بىزنىڭ ۋەتىنىمىز — جۇڭگو. ۋەتىنىمىزنىڭ زېمىنى ناھايىتى كەڭ. بىزنىڭ ئاتا- بوۋىلىرىمىز ئۇزۇن زامانلاردىن بۇيان موشۇ گۈزەل، باي ماكاندا ئەمگەك قىلىپ ياشاپ كەلگەن. بىز ۋەتىنىمىزنىڭ بەختلىك ئوغۇل- قىزلىرى. بىز ۋەتىنىمىزنى قىزغىن سۆيىمىز. بىز تىرىشىپ ئوقۇپ، ۋەتىنىمىزنى تېخىمۇ ئاۋات، تېخىمۇ باي ۋە كۈچلۈك دۆلەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىمىز.

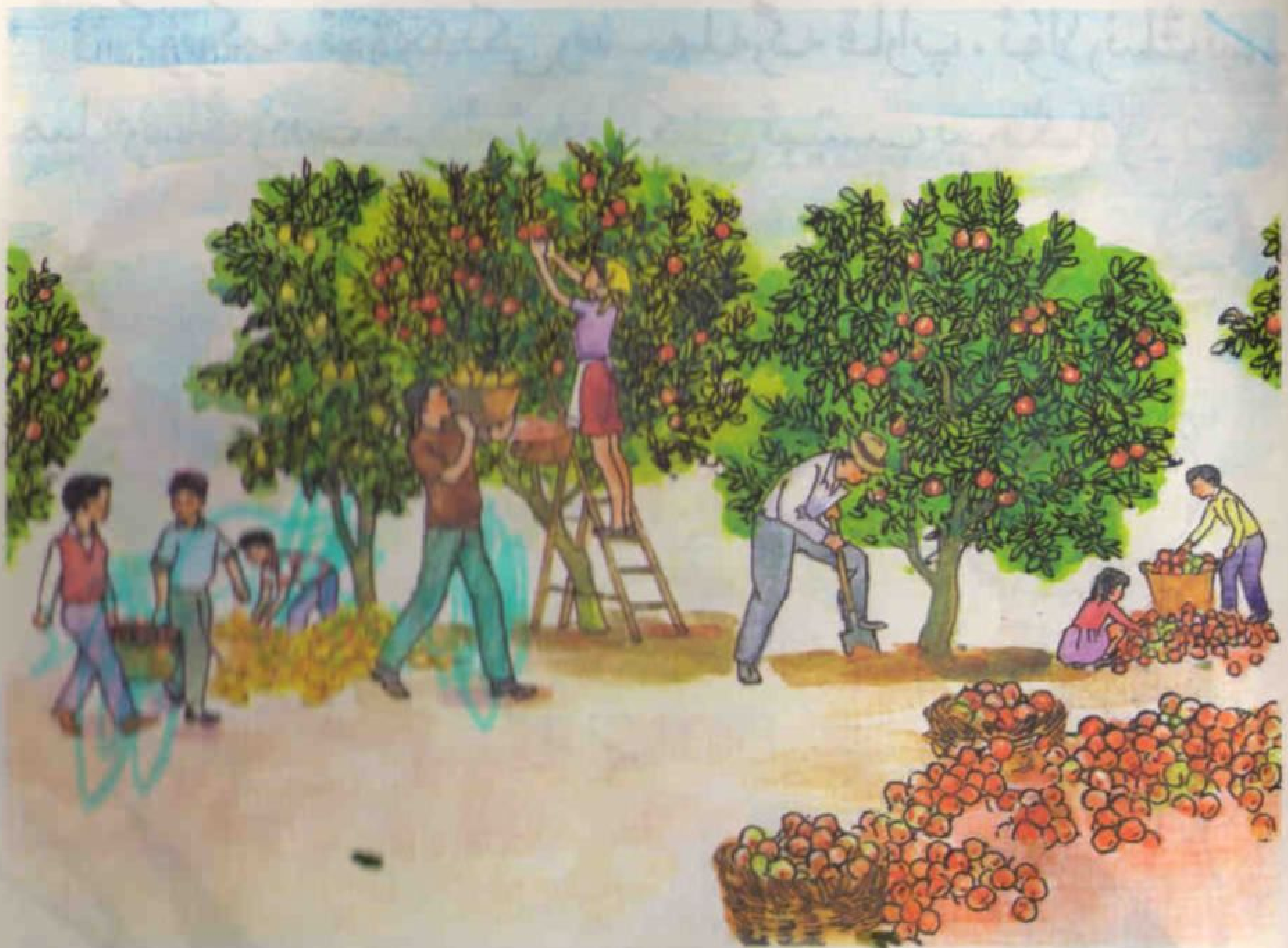

2- كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى تېكىستنى ئوقۇپ چىقىڭلار ۋە چىرايلىق يېزىڭلار.

باغ

يېزىمىزنىڭ بېغىدا ئالما، ئانار، ئۆرۈك، نەشپۈت، گىلاس، ياڭاق قاتارلىق ھەر خىل مېۋىلەر بار. بىز بالىلار مېۋە پىشقاندا، بۇ- باققا كىرىپ، مېۋىلەرنى ئۈزۈشكە ۋە يەشىكلەرگە قاچىلاشقا خالىسانە ياردەم قىلدۇق. باغۋەن ئاتا: «سىلەر ئەمگەكچان، ياخشى بالىلار ئىكەنسىلەر. سىلەرگە رەھمەت»، دېدى.

3-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى رەسىملەرگە قاراپ، ئۇلارنىڭ نې-
مىلەرنىڭ رەسىمى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

غاز　　ئۆردەك　　خوراز

قارلىغاچ　　قۇشقاچ　　قارلىغاچ

بۆرە　　ئۆچكە　　قوي

... زە　　قوغۇن　　تۈلكە

تا . . .

يول . . .　　. . . مۇن

بە . . .　　. . . قان　　. . . يۇ

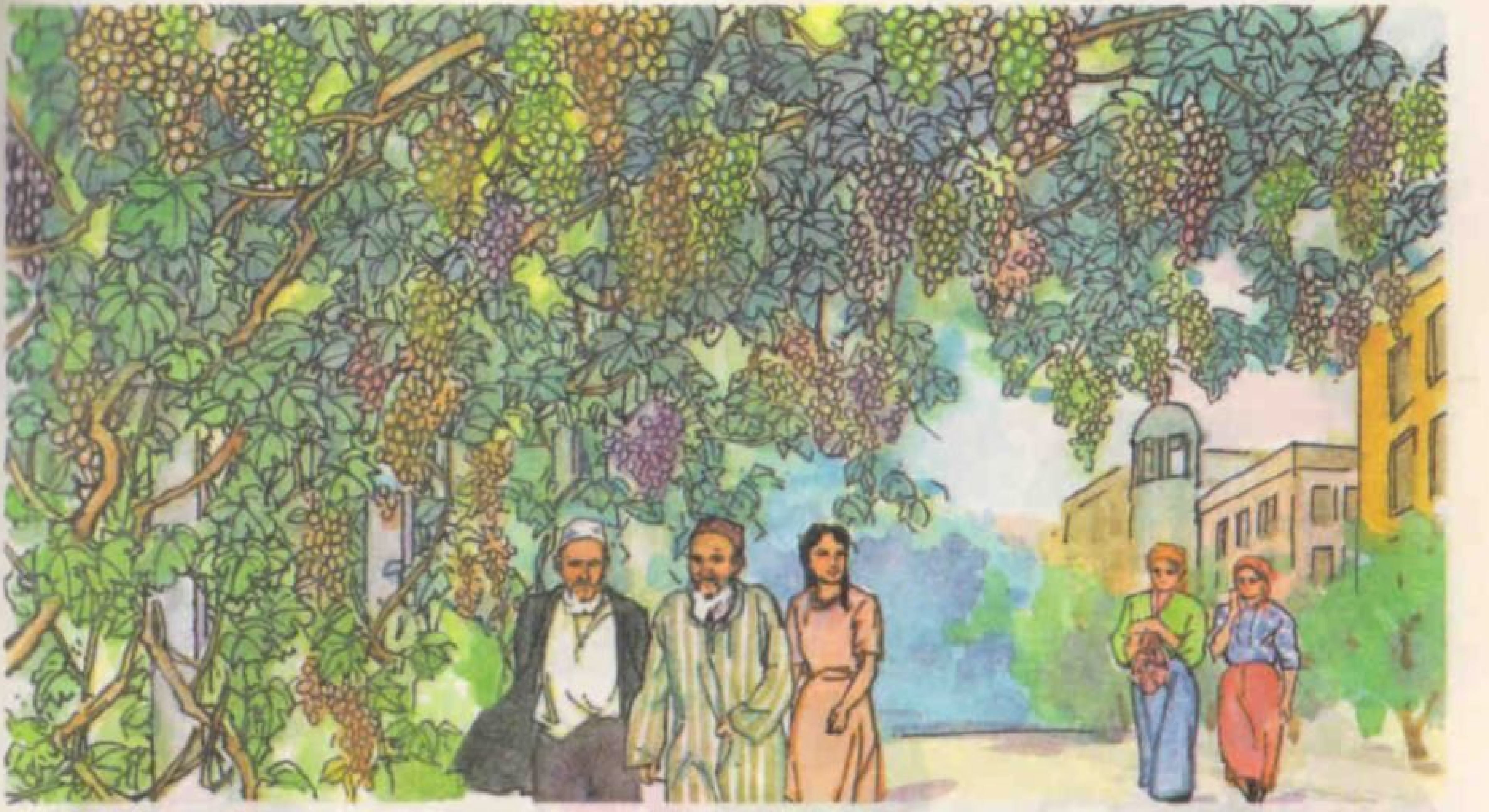

4-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى تېكىستنى ئوقۇپ چىقىڭلار ۋە چىرايلىق يېزىڭلار.

تۇرپان ۋادىسى

تۇرپان — شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ گۈزەل ۋادىلىرىدىن بىرى. تۇرپان — ئۈزۈمنىڭ كانى. تۇرپان ئۈزۈمى بەكمۇ شېرىن بولۇپ، پۈتۈن مەملىكىتىمىزگە ۋە دۇنياغا داڭلىق. تۇرپاندا يەنە پاختا تېرىلىدۇ، تۇرپان پاختىسىمۇ بەك داڭلىق. تۇرپان ناھايىتى قەدىمىي، گۈزەل شەھەر بولۇپ، بۇ جايدا قەدىمكى ئاسارە-ئەتىقىلەر كۆپ. شۇڭا ھەر يىلى بۇ يەرگە ئىچكى ئۆلكىلەردىن ۋە چەت ئەللەردىن مىڭلىغان مېھمانلار كېلىپ ئېكسكۇرسىيە قىلىپ تۇرىدۇ.

5-كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى تېكىستنى ئوقۇپ چىقىڭلار ۋە قايتىدىن سۆزلەپ بېرىڭلار.

ئادىلجان بۇ يىل يەتتە ياشقا كىردى. ئۇ بىرىنچى سىنىپتا ئەلاچى بولۇپ ئوقۇۋاتىدۇ. ئۇ ئورنىدىن ئەتىگەن تۇرىدۇ، مەكتەپكە زادىلا كېچىكمەيدۇ. ئۇ ھازىر «ئېلىپبە»نى دۇدۇقلىماي، راۋان ئوقۇيالايدىغان بولدى. ئۇ مۇئەللىملىرىنىڭ گېپىنى ئاڭلايدۇ، چوڭلارنى ھۆرمەت قىلىدۇ، ساۋاقداشلىرى بىلەن ئىناق ئۆتىدۇ. ھەر كۈنى مەكتەپكە ماڭغاندا. خوش دادا. خوش ئاپا. مەن مەكتەپكە ماڭدىم. دەيدۇ. چوڭلارنى كۆرگەندە، دائىم ئەسسالامۇئەلەيكۇم، دەپ سالام بېرىدۇ. شۇڭا ھەممە كىشى ئۇنى: «ئادىلجان بەكمۇ ئەدەپلىك ياخشى بالا بولدى»، دەپ ماختايدۇ.

6 ـ كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى بالىلار ئويۇنىنى ئوقۇپ چىقىپ، سىلەرمۇ تەنەپپۇس ۋاقتىدا بۇ ئويۇننى ئويناڭلار.

ياغلىق تاشلاش

بالىلار دۈگىلەك بولۇپ ئولتۇرۇشىدۇ. ئارىدىن بىرى تۇرۇپ، بىر ياغلىقنى ئارقىسىغا تۇتۇپ، دۈگىلەكنى ئايلىنىدۇ ـ دە. ياغلىقنى ئۆزى خالىغان بىر بالىنىڭ كەينىگە تاشلايدۇ، ئۇ يەنە بىر ئايلىنىپ كەلگىچە ھېلىقى بالا تۇيۇپ قالسا، ياغلىقنى ئېلىپ، دۈگىلەكنى ئايلىنىپ ياغلىق تاشلىغان بالىنى قوغلايدۇ.

ئەگەر ئارقىسىغا ياغلىق تاشلانغان بالا تۇيماي قالسا، ياغلىق تاشلىغان بالا ئايلىنىپ كېلىپ، ياغلىق بىلەن ھېلىقى بالىنى ئۇرۇپ، دۈگىلەكنى بىرنەچچە ئايلاندۇرىدۇ. ئاندىن ئارقىسىغا ياغلىق تاشلانغانلىقىنى تۇيماي قالغان بالا ئوتتۇرىغا چۈشۈپ، يا ناخشا ئېيتىپ بېرىدۇ، يا ئۇسسۇل ئويناپ بېرىدۇ. شۇنىڭدىن كېيىن، ئويۇن يەنە يۇقىرىقىدەك داۋاملاشتۇرۇلىدۇ.

7 ـ كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى يۇمۇرنى ئوقۇڭلار ۋە كۆچۈرۈپ چىرايلىق يېزىشنى مەشىق قىلىڭلار.

ئۇلار نېمە ئىش قىلىۋاتىدۇ؟

ئەزەلدىن توپ كۆرۈپ باقمىغان بىر كىشى ۋاسكېتبول مۇسابىقىسى بولۇۋاتقان مەيدانغا كىرىپ قاپتۇ ۋە تاماشىبىندىن سوراپتۇ:

— ئۇلار نېمە ئىش قىلىۋاتىدۇ؟

— توپ ئويناۋاتىدۇ.

— ھەي، ئون ئادەم بىر توپنى تالىشىپ ئاۋارە بولغىچە، بىر ئادەم بىردىن ئوينىسا بولمامدۇ؟

8 - كۆنۈكمە. تۆۋەندىكى تېكىستنى ئوقۇپ چىقىڭلار ۋە زىراپىنىڭ قانداق ھايۋان ئىكەنلىكىنى بىلىۋېلىڭلار.

زىراپە — ئىسسىق مەملىكەتلەردە ياشايدىغان ھايۋان. ئۇنىڭ بويى ئېگىزلىكى-

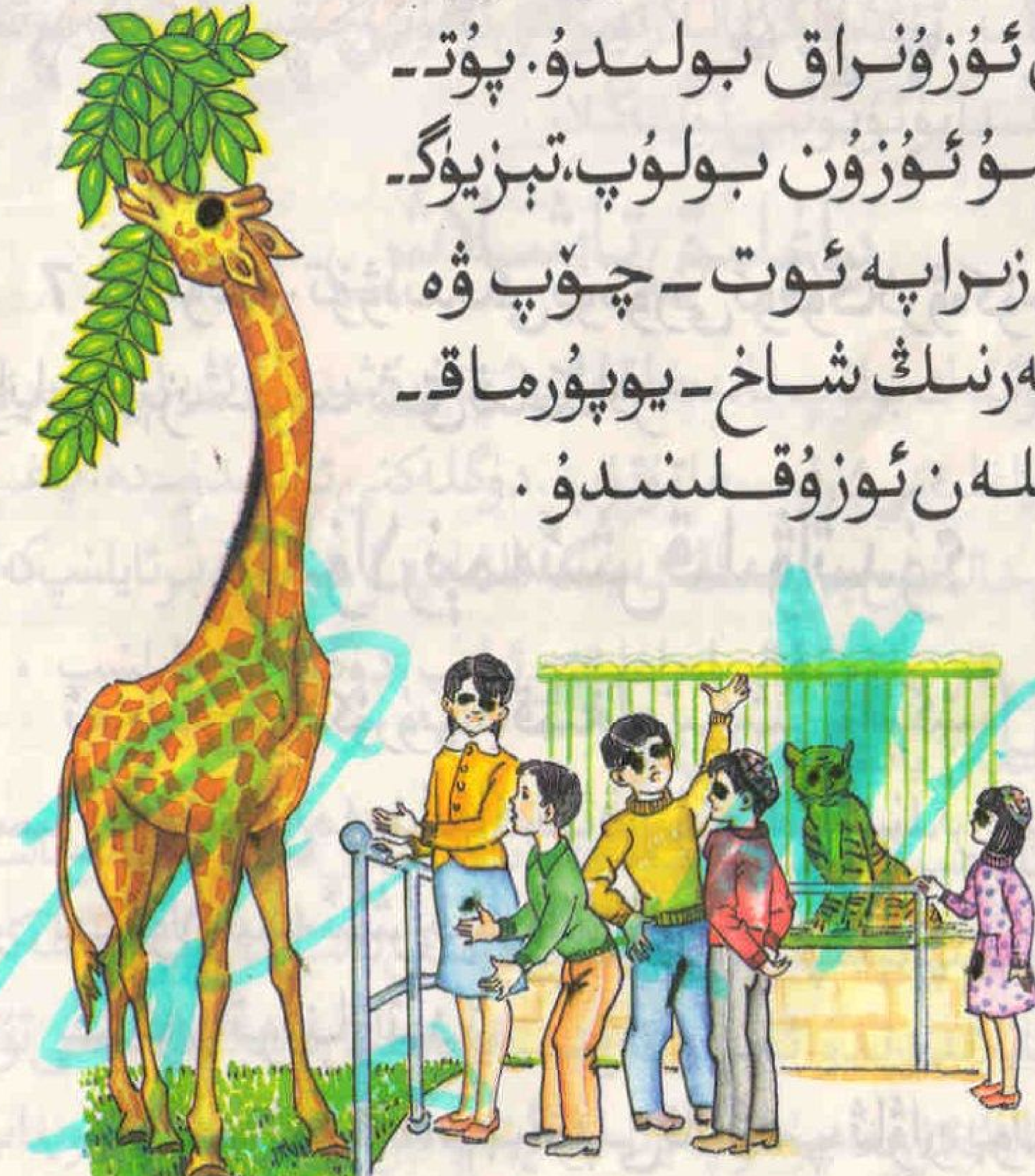

ئۈچ مېتىر كېلىدۇ. بويىنى بىرمې-
تىردىن ئۇزۇنراق بولىدۇ. پۇت-
لىرىمۇ ئۇزۇن بولۇپ، تېز يۈگ-
رەيدۇ. زىراپە ئوت - چۆپ ۋە
دەرەخلەرنىڭ شاخ - يوپۇرماق-
لىرى بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ.

تەييارلىغۇچى: بىرھون
تۆۋەندىكى ئادرېستىن تېخىمۇ كۆپ
كىتابلارنى چۈشۈرەلەيسىز:

http://birhon.sinaapp.com
http://birhon.blogspot.com